

zeruko ARGIA

maurizio,
baztandar
txistularia

miarritzelko atentatuak
erasotzaileak
harrapaturik

BEU PARA EUSKAL PRENTSA

iraila 23-30

LIBURUAK

ARNAS GAIZTOA. ERROMANTZEEN AIRERA... Luix Mari Mujika. KRISLU. 159 or., 300 pta.

Luix Mari Mujika idazle ugariaren bostgarren poema liburua da KRISLU editorialak argitara berri duen hau. Bere aurreko poemen klitxe berberak erabiliz eta euskal kantu zaharretaz baliaturik osotzen du liburua. Eta Luis Haranburu Altunak, autore-eskubiderik ez baitio ordaintzen, gonbidatu beharko du Magritte ronnegrita bat eoatera.

MITOLOGIA VASCA, Jose Migel de Barandiaran. TXERTO. 155 or., 350 pta.

Duela hogeitaz inguru eta MINOTAURO argitaldarian atera zen lehen aldiz Barandiaranen obra hau. Oraingo arkitalpen hau zuzendua eta «aumentatua» dago, eta Julio Caro Barojaren hitzaurre batez lagundua. Zer esanik ez, Don Joxemielen edozein lan bezala, interesgarria dela, eta gainera irakurtzeko erraza eta atsegina.

EL MATRIMONIO Y SUS ALTERNATIVAS, Carl R. Rogers. KAIROS. 237 or., 275 pta.

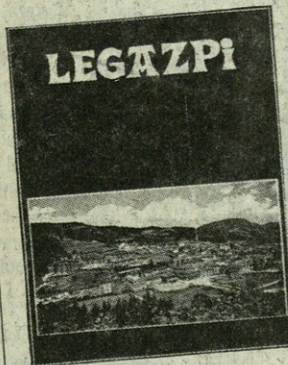
Ezkontza krisian dagoela esatea ia topiko bihurtu da. Baina hor dago errealitatea eta horri heltzen saiatzen da bat baino gehiago. Kasu honetan Carl R. Rogers sikelogo amerikanoa. Ezkontzan esperientziadesberdinak izan dituen jendea hartu du —bikoteak, ezkonduak, komunatakoak, ezkontza kolektiboak...— eta bizi izan dutenaz eta bizi dutenaz galdegin die. Gero berak komentatu egiten ditu erantzun horik eta konklusio batzua ateratzen ditu, inportanteena, esperientzi berriak egin beharra dagoela.

LEGAZPI, taldean. GAU-ESKOLA-UDALA. 224 or.

Legazpiko gau-eskolak bultzatzen, eta bertako udalaren laguntza, osatu da liburua. Helburua legazpiar guztiei, eta batez ere ikasle gazteei, beren herria

ezagutzera ematea da. Geografia, historia, artea, demografia, ekonomia, etnografia eta erakundeak aztertzen dira, euskaraz eta gazelaz.

Guzti hori oraingo eta lehengo argazki ugariarekin osatzen da. Itxuraz testuliburu bat gertatzen da, baina benetan atsegina eta interesgarria. Zorionak egileei lan bikain honengatik.

EXCLUSIVA: LA VERDADERA HISTORIA DE PATRICIA HEARST Y EL EJERCITO SIMBIOTICO DE LIBERACION, Marilyn Baker. Sally Brompton. GRIJALBO. 357 or., 360 pta.

Amerikanada tipikoetariko bat. Patricia Hearst sekuestratua zegoen,

liburu honen egileetariko bat, Marilyn Baker, telebixtako bate baterako erreprotajeak egiten ari zuen, lan horretan FBI iritsi ez zen tokietara iritsiz —hori da liburuaren propagandak dioena—. Liburu honetan, guzti hori kontatzen du, estilo periodistiko amerikano horretan.

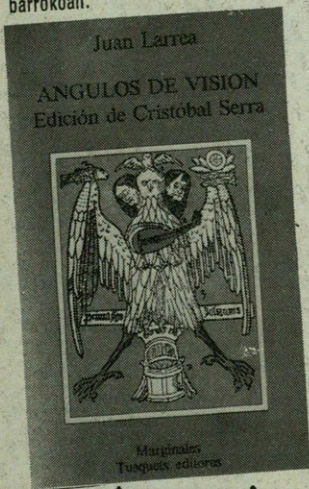
EL MISTERIO DE LA CRIPTA EMBRUJADA, Eduardo Mendoza. SEIX BARRAL. 178 or., 290 pta.

Eduardo Mendoza, jaiotzez katalana bada ere, New York-en bizi da. 1975ean argitaratu zuen bere lehen nobela, «La verdad sobre el caso Savolta» —oso interesgarria—. Kritikaren saria irabaziz. Hau bigarren liburua bakarrik izan arren, Estatu Espainoleko gaur egungo nobelistarik famatuena arrotean aurkitzen da Mendoza.

ANGULOS DE VISION, Juan Larrea. TUSQUETS. 472 or., 600 pta.

Juan Larrea, Bilbon jaioa eta nefar jatorrikoa izan arren, ez du gu hemen oso ezaguna, agian kanpoaldera gehiago zuzendu dituela ko bere lanak. Poeta ona, genero hau alde batera utzi eta prosa aritu zen urteetan. Liburu honetan, zenbait lan diferente jasotzen dira, urte desberdinetakoa —baita 1927koa eta baita 1973koa ere—, kulturaren zenbait puntukituz, beti proposamen arraro s

marrak eginez eta estilo nahiko barrokoan.

ALDIZKARIAK

PRIMERAS NOTICIAS, periódico juvenil. 20. zenbaia, extra. 36 orl., 65 pta.

Formato handian, azala koloretan eta barruko orrialdeko prentsa-ko paperean; sekzioak, edozein aldizkarirenak: informazio orokorra, erreportajeak, zinea eta telebista, komikiak etabar. Dena estilo informal antzera, gazteei zuzendua doalako edo. Ondo dagoela dirudi, bai mami aldetik eta baita kanpoko itxuran ere. Helbidea: Avda. Meridiana, 350, Barcelona-27.

ERE, 1. zenbakia. 1979ko irailaren 13-20. 68 or., 75 pta.

Azkenean, ERE kalean. Bazegoen espektatibarik zer izango zen jakiteko eta orain kuriositatea ase ahal izango da. Eskolaren hasierarekin estreinotu da ERE eta gai honi eskaini dio lan zentrala: haurrek eskolan hasteak zer arazo planteiatzen dituen etabar. Pertsona desberdinek berriz, beraien eskolako lehen eguna zer izan zen kontatzen digute. Horrez gain, Julio Villari egindako elkarrizketa, aipa dezakegu. Baita ere «Sotera»-ri buruzko erreportajea, Iruineako Parte Zaharraz doana etabar, hauk ere kizate sailean, lehena bezala. Aldizkariak beste bi sail handi ditu: bata informazio politiko eta ekonomikoa eskaintzen duena eta kulturakoa bestea, honen barruan denbora pasazko atala ere sartzen delarik.

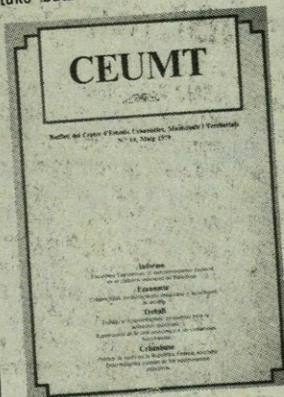
Lehenengo zenbakiarekin batera, zine festivalari buruzko eraskin bat ematen dute.

Anunziatua zegoen bezala, aldizkari gehiengaz gatzelaniaz da; ehuneko 15 gutxi gora behera euskaraz. ERE jaio da eta ea bere aurreko batzu baino suertea gehiago izaten duen.

CEUMT, Butletí del Centre d'Estudis Urbanístics, Municipals i Territorials. 14. zenbakia, 1979ko maiatza. 62 or., 200 pta.

Barcelonako hauzoak eta abstentzioa 1978ko erreferendum konstituzionalean, 1979ko hauteskunde legislatiboak Barcelonako toki industrialetan nola izan ziren, krisi ekonomikoa nola eragiten duen Barcelonako bailadetan, luraren politika Alemaniako Errepublikak Federalean, udaletan lan egiteko proposamenak... Hauk dira boletín honek eskaintzen dituen lanetako batzu.

Nahiko maila espezializatua du; batez ere urbanista, soziologo eta horrelakoentzat dirudi interesgarria, eta baita udaletan edo hauzoetan lan egiten dutenentzat ere.

Lan batzu katalanez eta beseak gatzelaniaz daude. Interesatuentzat, hona helbidea: Santa Anna, 11 ático, Barcelona-2. Tel.: 3179941.

ERAKUSKETAK

Rosa Valverderen esposizioa, Donostiako ALGA galerian (Embel-trán, 4, tel.: 428578). Irailaren 15etik urriaren 2ra.

14 al 30 de Septiembre 1979
VISITE LA EXPOSICIÓN DE CUEROS DE

H. BRICEÑO

Hugo Briceñoren oleoak, irailaren 14tik 30era, ECHEBERRIA-2 galerian (Zubieta, 20-Kontxako paseoa, tel.: 428923).

MANOLO IGLESIAS
estrupe PINTURAS
en el BAR ALBOKA
V. Pradera 39
Donostia

inauguración
15 Septiembre
8.30 h.

Manolo Iglesiasek, irailaren 15etik aurrera, Donostiako ALBOKA tabernan (Easo, 39), bere koadroak erakutsiko ditu.

IKASTAROAk

CROSEKO EUSKAL ESKOLAN (lehen IPES) 79-80 ikasturorako euskarako klaseak, ondoko mailatan: euskara ikasten ari direnentzat (I, II, III), euskara mintzatu nahi dutenentzat (mintza praktika) eta euskaldun zahar eta berrientzat (alfabetatza). Goizeko 9etatik gaueko 10etara izango dira. Izenak emateko epea, irailaren 17tik 28ra, rratsaldeko Getatik Betara, Euskal Eskolaren bulegoan (Groseko Hauzo Elkartean), Padre Larroka kalea, edo telefono honetara deituz: 35-62-73.

TXOKOAK

IKUSMIRA, Pasai Antxon. Taberna eta arteko galeria. Juan Antonio Bazo argazkilaria eta bere emazte Mariluk ireki dute orain dela gutxi.

Zumetaren erakusketa batekin estreinatu da. Toki txikia, oso sentzila, baina atsegina. Baxoerdi bat hartuz eta pintxo bat janez —prezio murgaitan—, Zumetaren koadroak ikus ditzakezu. Gainera aldizkariak irakurri —EUKADI ere bai—, liburuak konsultatu, ala zerorrek aukeratzu, musika «camp» entzun tokadiskos zahar batetan. Mariluk esaten zigunez, inoiz koadro bat ikusi ez dutenak ere azaltzen dira, eta baten batzuk baita txistea egin ere: koadroak ez, ardoa baizik behar duela eta. Bi gauzak oso ondo konbina daitezke. Arratsalde osoan gauera arte, egoten da irekia eta beharbada laster eguerdia ere bai.

LEHIAKETAK

BASAURIKO X EUSKAL KANTALDI, bikote eta bakarlari berrientzat, udalak antolatutik. Euskal kantaldi bi baino gehiago irabazi gabeak eta diskarik grabatu gabekoak izan behar dira parte hartzaileak. Urriaren 12an ospatuko da lehiaketa, Basauriko Sozial Zinema deiturikoan, gaueko 10 etan. Sariak, iehenengotik boskarrenera, hau ere barne, 10.000 pezeta. Informazio gehiago izateko, eta parte hartu nahi dutenek izena emateko, ondoko helbidera jo: Juan Carlos Txirapozu González, Elkano, 1 - 3.º C. Basauri. Tel.: 4490380.

IBILALDIAK

ARALARGO SANMIELA. Aste honetan antolatu dugun ibilaldia luze xamarra da, bainan bakoitzak bere indarrak neurtu ditzala eta ikus dezala nondik nora egin. Ibilaldia Aralargo Sanmiela da eta nekatu gabe iritsi nahi dutenek ere aukera badute, berebidez Sanmielera; baina gu mendiko ibilaldian bakarrik zentratuko gara, Irailaren 29an ospatzen denez santu honen eguna Sanmielgo mendian giro ederra bila dezakezue.

SUKALDARITZA

Karlos Argiñanok, Z. Argiari:

LAPA ZOPA

Zortzi pertsonentzat ondoko hauk presta behar dituzue: bi kilo lapa, kilo bat arrain hezur (buru, isats), tipula bat, bi azenario, bi piper berde, bi porru, bi kazo tomate eta zopako bat.

Hezurrekin arrain salda presta (fumé deritzaiona).

Barazki guztiak ondo txikitu eta beste eltzet batetan horitzen jarri.

Beste alde batetatik ardo urixka bat urakin nahas, lapak bertan sar eta egosi une batez. Salda hau iragazi eta hezurrekin prestatu duzuen saldari bota.

Lapak beren maskorretatik kendu.

Prestaturik daukazuén fumé-a, lapen saldarekin eta barazki hortuarekin ordu laurden batez egosten jarri. Bota honetara lapak eta zopako puskatak eta beste bost minutuz egosten eduki.

Azkenik egindako tomate bi kazo eta perexil txikitua bota eta gatzaz nola geratu zaigun proba, gehiago bota behar zaion ala ez ikusteko.

Mahaira ateratzeko orduan ogi xigortua presta ezazue baratzi-pixka batekin eta zoparen osagarri eta bizigarri gertatuko zalzue.

Alegitiki gora Abalzisketara iritxiz, edo Zandibitik Larraitza joanez Txindoki aldera abiatzen zarete; Txindokira igo zindezteke, bere gainean haize presko ederra hartu ondoren jaitsi. Jarraitu nahiz Igaratzako bideari nahiz Hirumugarrietakoari, bi kasuetan bidea markatua daukazu. Hirumugarrietara igoaz hemendik ikuskizun aparta daukazu; hau noski eguraldi garbia egiten badu, jaitsi ondoren Igaratzara. Igaratzako bidean eta egarrituta doazentzat Alotzako iturrian ur preskoa badago.

Igaratzara iristean hemen ere ura badaukazu eta deskantsatzeko leku ederrak ere bai. Noski, Igaratza bitarteko bidea gogor xamarra da; beraz, nahiko ongi prestatua egon behar da hau egin duena eta zer esanik ez Txindoki eta Hirumugarrietara igo behar duena.

Igaratzatik Guardaren etxera edo «Casa Forestal» izenez ezagutzen denera ibilaldi zelaia eta eguzkia egiten duen kasuan itzal ederrekoa da; lasai lasai naturaren aberastasunaz suntsituz egiteko bidea, gure herrian gelditzen den pagadirik ederrenetako bat bilatuko duzue. Igaratzatik ibilaldia hasi nahi dutenentzat, Lizarrustitik gora igo zindezteke Igaratzara, bide aldapatsua delarik. Guarda etxera iristean hamaiketako eder bat egin dezakezue; urdaiazpiko oso ona edukitzen dute.

Hemendik Sanmiela egun honetan eta karreteraz joaten bazarete, kontuz kotxezaleekin, asko joaten baitira. Mendi gainera iristean jende multzo izugarria egoten da egun honetan, dantza eta txistulari talde espontaneoren batzuek aurki daitezke. Bazkaltzeko restaurantetik baino ere badago, baina janaria eramatea seguruagoa da aurrez mahaiak eskatuak egoten baitira.

Ibilaldia bukatzeko, igande arratsaldean Lakuntzako jaietara. Jakinik nafarrek zer umorea duten, giro aproposa bilatuko duzue Barankako herri honetan.

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

azkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,

ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

**kirolzaleen
zerbitzutan**

miner

donostia

271050 eta 270447

5

ESPETXEETATIK, ATZERRITIK PASATUAK ELKARTZEN.— Berria Madrilén sortu da eta dirudienez aspal-dian hasitako lana nolabait burutzen hasi dira. 1936. urtetik gaur arte diktaturak zigortuak izan diren guztientzat elkargo bat sortu dute eta agertu dutenez errebantxa asmorik ez dute. Ez dakigu Euskal Herrian egoera horretan aurkitu direnak honen berri izango duten, dena dela oraingo martxan elkargo hau edozein alderdi edo erakunde baino zabalagoa izango litzake bai behintzat zenbakiari dagokionez.

4

URTEROKO ISKANBILA: MAISSUAK SOBRA - MAISUAK FALTA.— Irailaren 17an hasi ziren eskoletako ateak irekitzen. Baina urtero bezala, Administrazitzak ez baititu beharrezko neurriak hartzen, Estatuan zehar ehundaka maisu daude oraindik beren lanpostua non izango du-

6

RENFE ETA EUSKARA.— Euskal Herriko herri izenak, bideetako izenak etab. euskaratzen dijoazten heinean, badirudi Renfek ere sentimendu honen bidez zenbait puntu irabazi nahi dituela, EKNko Garraioetako Kontseilaritzari agertu dionez, gelto-kien izenak euskaraz eta erderaz jartzeko asmoa omen du. Hasteko ez dago gaizki, honela gainera herrietako espontaneoi lana kenduko diete eta izenak behar diren bezala idatziak ikusi ahal izango ditugu.

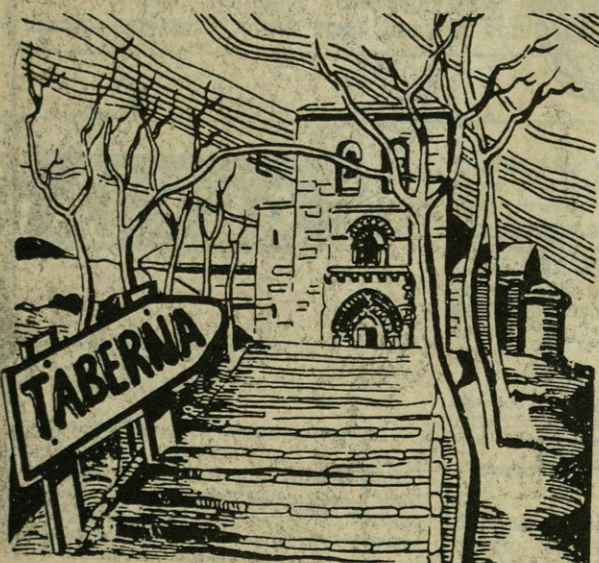
ten ala izango dutenik ere jakin gabe eta milaka haur berenduago hasi beharko dira eskola bidean herri eta hauzo askotan maisurik ez daukate-lako.

Estatuko maisuak urte asko daramazkite arazo hauen konponbidea eskatzen, beste gauza batzuen artean bakoitza bere herri edo probintzian gelditu ahal izatea eskatzen dutelarik.

3

ELEIZAK TABERNA BIHURTZEN.— Entzun duzuten bezala, oraindik handiagoak ere entzun beharko ditugu esango du bakarren batek. Orenseko Ribadabia herrian duela zenbait

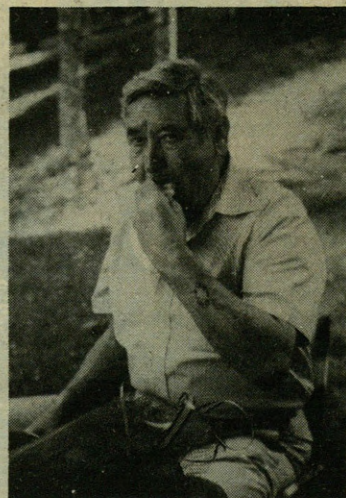
urtetik eleiza bat hertsia zegoen eta orain bertan taberna bat jartzea erabaki du apaizak. Taberna bailarako nekazari batek eramango du eta eleizaren errenta apaizak jasoko du. Negozio ederra, baina dudarik gabe urtean Estatuan ateratzen diren milioika litro ardoak nonbaitean eta nolabait saldu behar.

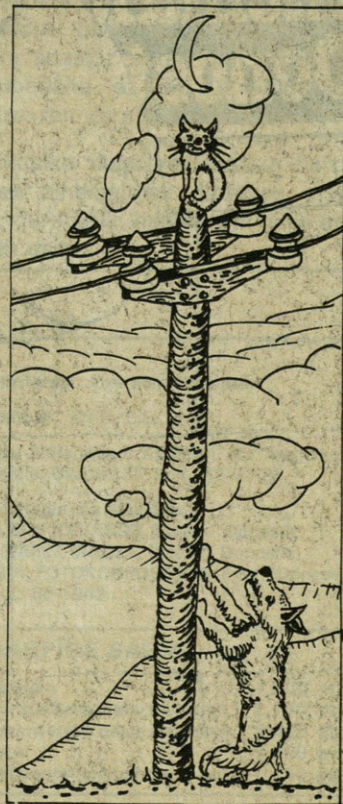
2

DIOTENEZ, LAPURRAK GAIZKI DABILTZA.— EFeren berri batean irakurri ahal izan dugunez, argi poste batera igo zen lapur bat detenirua izan zen. Etxe batean lapurtzen ari zela hauzokoak konturatu omen ziren lapurrak lehiotik saltatu zuelarik eta argi posteari helduta geratu. Korrikan hasten badira atzetik tiro soinuak entzun behar izaten dituztenez, badirudi beste irtenbide batzuen bila hasi zirela, baina txakurra eta katuarena ez dakigu-

1

Migel Goldarazena jauna ZERUKO ARGIAko harpideduna 1953garren urtez geroztik, lehengo ostiralean hilak 14- hil zen 63 urte zituela. Gure agurrik beroena euskaltzale zintzo eta laguntzaile ixila zen Migeli.

hots!

XXVII
lazioarte
Zinemald
Donost

DONOSTIAKO Zine Festibala-
ren XXVII aldi hau bukatzera
doan unean, eta Festibal ho-
rren iraupena nolabait kolokan aur-
kitzen den garai hoentan, atzeraka
eta aurreraka begiratzeko momen-
tua dugu. Zer da, nolakoa da, nork
eta norentzat egiten du Festibal ho-
ri? Zein interesekin?

Ez dugu ezer berririk deskubritu-
ko Donostiakoaren mailako zine
festibalak produktora haundien eta
horren inguruan mugitzen direnen
interes arauera egiten direla ai-
tortzean. Hau izan da argi eta garbi
Donostiakoa ere urterik gehienetan,
Francoren garaian bizi izan zituen
guzti haietan. Festibala beraien in-
teresentzako eta beraien jolaserako
zen.

Horregatik 75ean, Francok bere
ezpata Txiki, Otaegi eta FRAPe-
ko beste bostengan altxa zuen ga-
ralean, herria borrokan eta lutoz
aurkitzen zen une hartan, festibal
hori uharte bat bezala ezin zela
utzi ikusi zen, eta behartu zitzaie-
n agerketa publikoak behintzat ez egi-
tera.

HANDIK bi urtetara, festibale-
ko filme batzu hauzo eta he-
rrietara eraman zituzten. Hau
zen oraindik erdibidean aurkitzen
den herritartzearen lehen pausoeta-
ko bat. Eta herritartze hori gehituz
doan adinean, festibala aparteko
mundu horretatik atera nahi den

neurrian, geroz eta gutxiago intere-
satzen zaie festibala produktora
haundiei eta horien inguruko jen-
deari. Horregatik, zenbait filmeren
erretiratzea; aktore, aktriz eta zu-
zendari famatu askoren ez etortzea.
Horregatik baita ere Festibala Do-
nostiari kendu eta beste tokiren ba-
tera eramateko asmo eta zurrumu-
ruak. Mila aitzaki jarriko dute, bai-
na arrazoiak bat bakarrik da: ezin du-
te zinemaldi herritarrik irentsi. Be-
raien munduko eta beraientzako
festibala bakarrik nahi dute.

Hemengo indar batzuk, zinemal-
dia hasi baino astebete lehenagoko
huelga orokorra ikustean, proboka-
zioak alde batera utzi eta festibala-
ri eutsi egin behar zaiola adierazi

dute. Baina ez dute argitu zein fes-
tibali eutsi behar zaion: produktora
aberatsen eta aktore-aktriz-zuzenda-
ri famatu, huts eta beldurtien festi-
balari ala herritartzen ari denari.

GU ere ados gaude festibalari
eutsi behar horretan, baina
berezi egiten ditugu bi mo-
tak eta bat bakarrik onartzen, hau
da, zinearen mundua ahalik eta jen-
de gehienari zabaltzen dion festiba-
laren alde gaude, ez elite batentza-
koaren alde.

Horregatik, badu oraindik pauso
bat baino gehiago eman beharra
Donostiako festibalak: zertarako
«galako» afariak, bitartean sarrera
batzuen prezioak edonoren esku ez
badaude? Zertarako Victoria Euge-
niako alfonbra gorri eta argi distira-
tsuak bitartean bost ordu pasa be-
har badira takilan sarrera batzu har-
tzeko?

Baina ez dira horik Donostiako
festibalaren kontradikzio bakarrik.
Hor daude bertako filme bati jarri
zaizkion oztupoak —«Proceso de
Burgos» i buruz ari gara—, azkenean
gainditu badira ere. Hor dago ere
mila aitzakiz estali den arren, inor
konbenzitu ez duen «Operación
Ogro» ren erretiratzea.

Ikusiko dugu zer martxa hartzen
duen zinemaldiak datorren urtera-
ko; guregatik, hemen eta gure erara
egin dadila.

ZERUKO ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auz-
mendi eta Gorka Reizabal. Bilbon: Gorka Abad
eta Karlos Donoso. Iruinean: Txema Larrea.
Gasteizen: Jose Inazio Murua. Iparraldean:
Mikel Iribarren «Xinaberri» eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepan Aldamiz-Etxe-
barria, Joxe Alkiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda,
Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera,
Iñigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu,
F. Ostolaza «Uztargile», J. M. Bujanda, Muxikina
Taldea, J. J. Uria, Joxemari Velez de Mendizabal,
Joseba Sarrionandia, Julen Kalzada, Andoni
Sarriegi «Murumendi», Xalbardin eta Kaietano
Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, La-
rrarte, Tororo, Joxemi Zumalabe, Mikel Pla-
zaola, Ramón Agirre eta M. Artola.

Argazkilariak: Arturo Delgado, Loubet, Philippe
Etxeberri, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema
Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K.
Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta Idazkola:

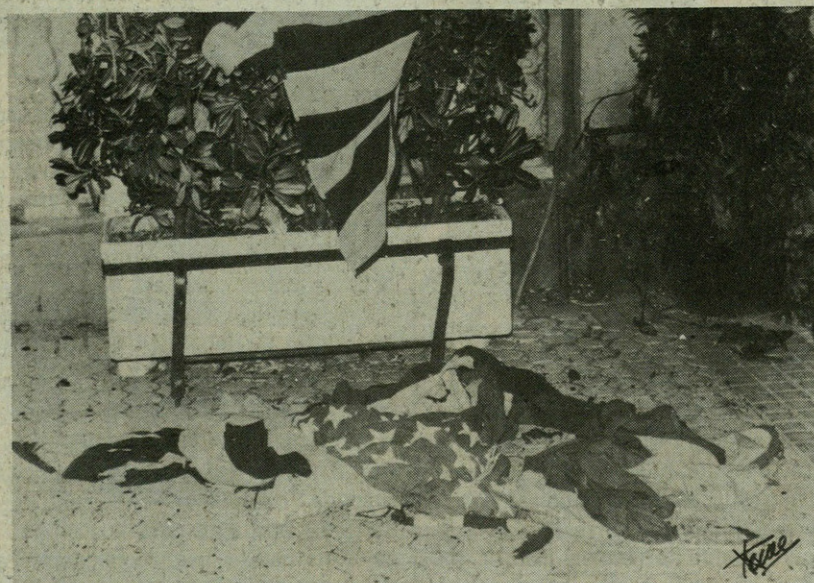
EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.
ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.
EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia.
D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

ekaitzaren hildoa jarraituz

Komunikabideak errepresioaren gaia gutxitu eta «politikari» behar den eta gustatzen zaien hainbat toki utzi nahirik dabiltzenean, Euskadiko errealitateak beste era batera idaztea behartzen ditu. Atentatuak ugaritzen direnean, debate politikoak baztertuak gelditzen dira.

Espainiar, frantses eta iparramerikar banderak erre kara boteak izan ziren.

—«PNVek ez du nahi».

—«Ez, HB da oztupoak jartzen ari dena».

Madrilen onatutako Autonomi Estatutoari buruzko debatea egingo den ala ez inork ez daki. Azkenik, Espainiako telebista haberenak, Espainiako telebista bakarrak tokitxo bat uztea erabaki du. Bere programa regionalean, noski. Hala eta guztiz ez da gutxi, batez ere HB izan zela desafioa bota zuena kontuan hartuz...

—«Zergatik ez du nahi Estatutoaren alde dauden beste indar guztiekin mintzatu? Beldurrez al dabil, edo zer?»

Asteazken zehar, egunkarietan aipatu da gaia. Egun batean PNV zen atzera egiten zuena. Bestean HBak

bi debate egitearen alde zegoela zirudien... Baina guzti honen atzetik, bazirudien gogo izkutu baten agerpena egin nahi zela, errepresioaren gaia alde batera utzi nahi zela, betiko «politikari» ateak ireki.

—«Beste errefuxiatu bat balaz zauritua izan da!»

Irrati ofizialak Modesto Carriegasen hilketaren berri ematen zuen bitartean, kaleko «Irrati» ezkutuek Justo Elizaren Sarasolaren aurkako mehatxua zabaltzen zuten. Hila gertatu zela, ez zela, Intxaurrondoko mutilaren berriak Euskal Herriko izkina guztietara iritsi ziren.

Errefuxiatuen aldeko kanpainak beste erantzun bat izango zuela pentsatzen zuen asko, damutu zen. Entzerronak eta manifestapenak

ugaritu... Uniformez desberdinak diren alde bietako polizia berriro lana izan zuten, eta Iruñean gogor ekin bazuten ere, Miarritzen ez ziren atzera geratu, Bilbo eta Donostiako manifestazio guztiak errespetatuak izanik.

—«Zine Festibala dagoelako. Bukatzan denean hitzegin beharko dugu.»

Alderdi politikoek lanari ekin zioten. Alianza Foralak «Banco Hispano Americano»ko sukurtsalaren zuzendariak jasaniko ekintza, ETA(m)-ak errebindikatuko zuena, aipatzen zuen soilik. Normala, Modesto Carriegas bere partaidea zela eta errefuxiatuei buruz duen pentsakera bestela denek hilko dituzte.»

—«Gogor egin beharra zegoen, kontuan izanik. CGVek gertakizun biak parekatu eta salatzen zituen. Ezkerreko alderdiak ohizko moduan plazaratu ziren.»

Pentsatuta zeuden manifestazio guztiak egin ziren, nahiz batzuk hasieran moztuak izan, eta beste kasu batzuetan (Bilbon bezala) pentsatuta zeuden baino bat gehiago kaleratu. HBko jendeak ez zion batere amorarik eman Onaindiaren alderdiak egindako manifestazioari, eta Donostiako manifestazioan bota ziren oihuetan hori nabaritu zen. Manifestazioaren hukaeran zihorzen Euskadiko Ezkerrekoak, Estatuto honekin zenbat gauza konponduko diren azpimarratzen zuten. Justo bere aurrean zihoran taldeak ez zuen asko onartu han esaten zena, eta «No queremos policía, aunque sea de Ona India» eta antzeko gauzak erantzuten jardun zen, giroa nahiko berotu zelarik.

—«Par egingo dute berriro, bai, Madrilgoek.»

—«Eta berak zergatik apartatu ziren Bilbon?»

—«Hori ez duk erantzuteko modua.»

Aurreko taldekoek ere ez zetozen denek bat. Beti zatitzen ari garen herri honetan zatiketa ez da asko maite, teoriz behintzat! Zine Festibalaren aurretik pasatzean, ostegunean estreinatutako eginkizunari, hots espainol, frantzes eta iparrameriketar banderak botatzeari, amor eman zioten zenbaitzuek, inguruan zegoen jende askok txalotu zituzte-larik.

—«NI ez nago batere konforme. Gero beste bat egiten ez digute utziko...»

Donostiako alkatea ere ez zen oso konforme geratu, eta hala agertu zuen agiri baten bidez. Errefuxiatuen aldeko kanpainak jarraitzen zuen. Hendaiako gose grebalariek hilabete osoa ezer irentsi gabe zeramaterako (asko Baionako ospitalean), Miarritzen, eta Justo Elizaranen aurkako (atentatuari) erantzunez, beste talde batek ekintza bakesu honi hasiera emana zion. Donostiako udaletxean eta beste tokietan gose greban zeudenei, lantegietako langileek eginiko enzerro-nak elkartu zitzaizkien.

Baina errefuxiatuen egoera, hobeagotu beharrean, geroz eta gehiago txartzera zihoala ohartuko ginen. Nahiz Justo Elizaran zauritu zuen ekintzaren ondoren lehen aldiz, eta hori azpimarratu beharrean gaude, frantses gobernuak bere salaketa azaldu, gobernu horrek berberak bota zuen bere herritik Juan Joxe Etxabe, gero erabaki hau aldatu beharrean egon bazen ere.

Uliako bizilagunek oraindik belarrian sartuta zuten ETA(pm)ek erreibindikatuko zuen bonbaren burrun-da, hiru poliziarmada zauritu zituen bonbaren burrun-da, berri tamalgarri batzuk zabaldu zirenean. Errefuxiatuak izango ziren orain ere atentatuak jasan beharko zituztenak, nahiz bere gorputzetan ez izan.

Zaldua Kortaren familia Ezkiogan dagoen baserri batetan bizi zen. GAE izenez azaltzen den talde batek bomba bat jarri zuen eta mireski, familiako inor ez zuen harrapatu, bai baserria zeharo izorratua utzi ordea. Juan Joxe Etxabe izango zen beste atentatua jasango zuena. Lehergailu baten bidez, Donibane Lohitzunen duen tabernak milioi baten galerak izango zituen. Gauzak hor ez gertatzearren, frantses gobernuak beste

Uliako jendearen belarrietan oraindik sarturik zegoen burrun-da, hiru poliziarmada zauriturik utziko zituen bonbaren burrun-da, berri tamalgarri batzu jakin zirenean. ETA (pm)ak erreibindikatuko zuen ekintza hau.

erabaki bat hartzea pentsatu zuen.

«Se propone garantizar el Gobierno Francés, como es su deber, la seguridad de todas las personas que se encuentran en su territorio y no podría admitir que éste sea utilizado para tales operaciones» adierazten zuen aipatutako lehen salakuntza hartan. Eta Juan Joxe Etxaberen kasoan garbi zegoen zer egin behar zen bere «segurantzia» gordetzeko. Irailaren hamazazpian, bonbaren galerak jasan beharrean aurkitu zen egun berean, gobernu frantsesak bere lurretik bota zuen Etxabe. Hori bai, bota baino lehen bi orduko interrogatorioa egin zion.

—«Eta Estatutoaren kanpaina noiz hasi behar dugu?»

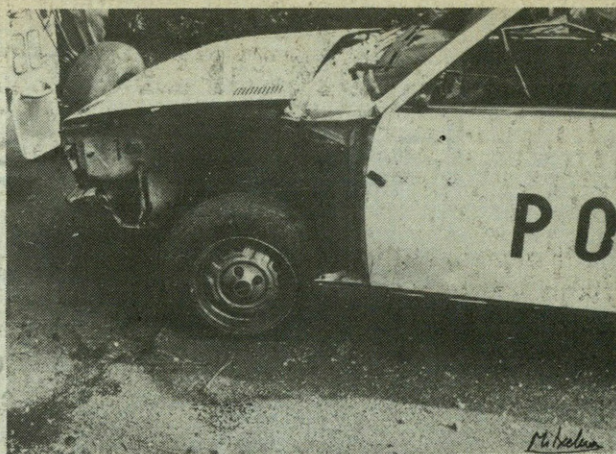
Autonomi Estatutoaren aldeko kanpaina ofiziala ezin hasirik jarraitzen zuten horren alde dauden alderdiek. Ofiziala bai. Poliki kanpaina sartu nahiz edo, bakoitza bere era-

ra, Estatutoaren aldeko zurrumbiloa osatzen ari ziren Gernikan parte hartu zutenak.

Euskadiko Ezkerra koalizioa izan da lan hori aurrera eramaten saiatu den gehienetarik bat. Normala kontuan hartuz zer nolakoa den berak konbentzitu behar duen jende multzoa. Gauza asko hobeagotuko direla Autonomi Estatutua onartzen badugu dio han eta hemen. Eta abantaila guzti horien artean, bat nahiko gozoa: UCD Euskaditik desagertuko omen da eta PNVe hartuko omen du jende guzti hori.

UCCDtarrak ez dira oso gustora geratu eta, argi eta garbi, zalantzik ez uzteko, adierazi dute Estatutoaren aldeko kanpainak beraiekin zerikusi haundi bat duela. Honela erantzun dio Jaime Mayor Orejak Mario Onaindiari: «Mal que les pese UCD apoyará el Estatuto».

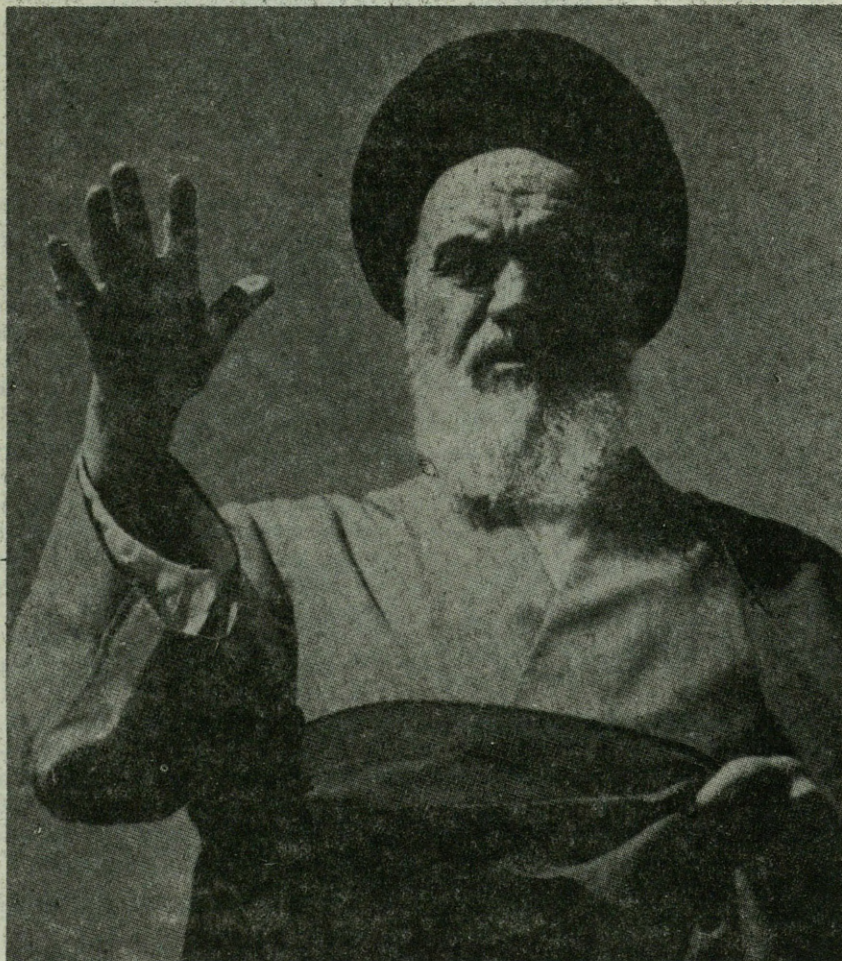
P. IPARRAGIRRE

Zine Festibalari esker manifestazio baketsuak.

khomeiniren iran

langileek eta kurdoek astindua

Azken hilabete hauetan Iran oso ezaguna egin zaigu hango zalapartak direla medio. Hainbeste urte gatazkatu ondoren, Sha diktatorea boteretik kentzea lortu zen joan zen Otsailean, Ayatollah Khomeini oposizioko buru izanik. Gero, Errepublika Islamikoan bilakatu zen Sharen antzinako erresuma milenaria.

Khomeinik uste zuen boterearen jabe egin eta arazoak amaituko zirela, batipat berak proposatzen zuen Errepublika Islamikoa ezarrita gero. Sha bota aurretik Khomeinik erakunde mordo baten laguntza zuen, bai ezkerrekoak, bai eskuinakoak, baina gerra galtzen hasi zen laguntza hori.

Behin Sharen gobernuak baztertu gero, Khomeini eginahaletan ibili zen gatazka honetan parte hartu zuten talde harmatuek, bere «iraultzarako zaindaria» ez beste, harmak utz zitzaten Ezkerreko talde batzuk ez zioten jaramonik egin eta harmen jabe jarraitu zuten. Orduan, Khomeiniren «iraultzarako zainda-

rien» erasoaldiak hasi ziren talde hauen aurka.

Prentsaren zati bat ere Khomeini kritikatzeko hasi zen, gehiegikeriak egiten ari zelako. Ayatollahren eta bere klerigo ortodoxoen sloganari jarraituz, hau da, «iraultzak iraultza goa izan behar duela» alegia, 40 bat publikaziori ahoa itxi zioten; telefonoen entzuketak hasi ziren; musika irratietatik eta telebistatik kendua izan zen; epaiketak gogortuak eta zabalduak izan ziren... Khomeinik galarazten duen gauza ez da lehen esaten zen bezala krimena bakarrik, baizik pekatua ere bai.

Beste aldetik, Khomeinik ezarritako Bazargan lehen ministroaren gobernuak oso pisu txikia dauka. Irango bizitza politikoan eta hango gertakizunetatik baztertua geratu da. Harmada ere boteretik gabe aurkitzen da, Sharen garaiko buruzagiak urkatuak edo baztertuak izan baitira; beren ordezkari Khomeiniren zaindari fanatikoak ari dira indartzen.

Oposizioan berriz, dozenaren bat ezkertiar talde daude (Txinazaleek, bi Trotskista talde —hauetako militante batzuei heriotz kondena eman zieten— etabar). Alderdi Komunista ofiziala, Tudeh, ez dago oposizioan, bere idazkari nagusiak esaten duenez «Khomeiniren politika progresista da».

ekonomiaren egoera

Nahiz egungo egoera politikoa optimista egotekoa ez izan, zenbait politiko nahiko pozik agertzen da, Irango ekonomia hobetu beharrean behera baitoa. Era honetan, jendetzak haserretzen joango direlakoan daude oposiziokoak eta posible izango da Ayatollahren boterea suntsitzea.

Khomeinik, oposizioan zegoenean, etxeak, ura, elektrizitatea, e.a. dohan izango zirela agindu zuen eta gero bere promesak atzera bota beharrean aurkitu da. Espiritual zuzendari bezala, Khomeinik ez zuen mundu honetarako inongo eskeintzaren beharrik, prometitua behar zuena zera zen; berari jarraituta salbazlo eternoa izango zutela, besterik gabe. Beraz, promesekin ez zuen jakin jotzen turbandatzen gizon honek.

Beste aldetik, inflazioa ehuneko 30 baino handiagoa da; arroza eta beste janari basikoetan guttikitak agertzen ari dira; bi milioi baino gehiago lanik gabe daude eta hortik aparte izkutuko langabezia, nekazarrien artean. Atzerriko kapitalek ez dute joan nahi, seguritate ikusten ez dutelako eta eragin handia daukate kapital hauek Irango industrian.

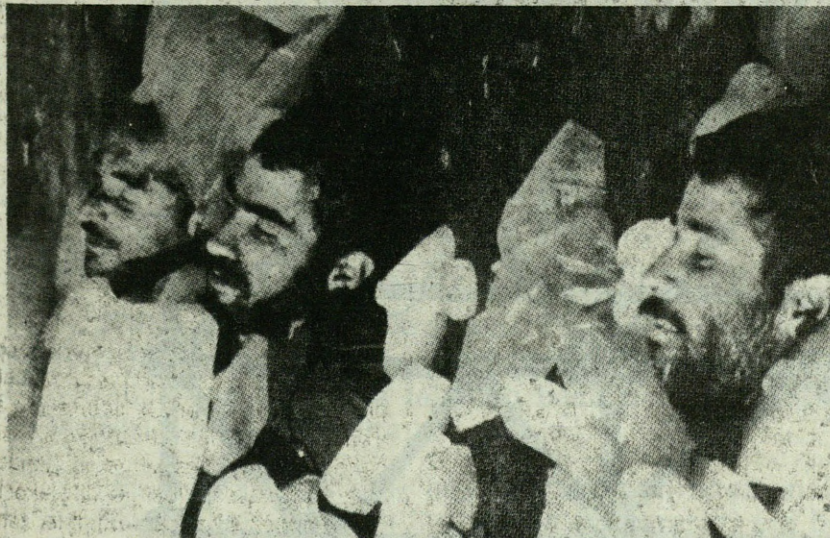
Egoera honetan, langileak, nahiz ilegalak izan Sharen garaiean bezala, huelgak egiten hasi dira, hauek egunetik egunera ugaltzen ari direlarik. Beraz, langileria ere Khomeiniren Errepublika saildua erasotzen hasi da.

kurdoak mendira

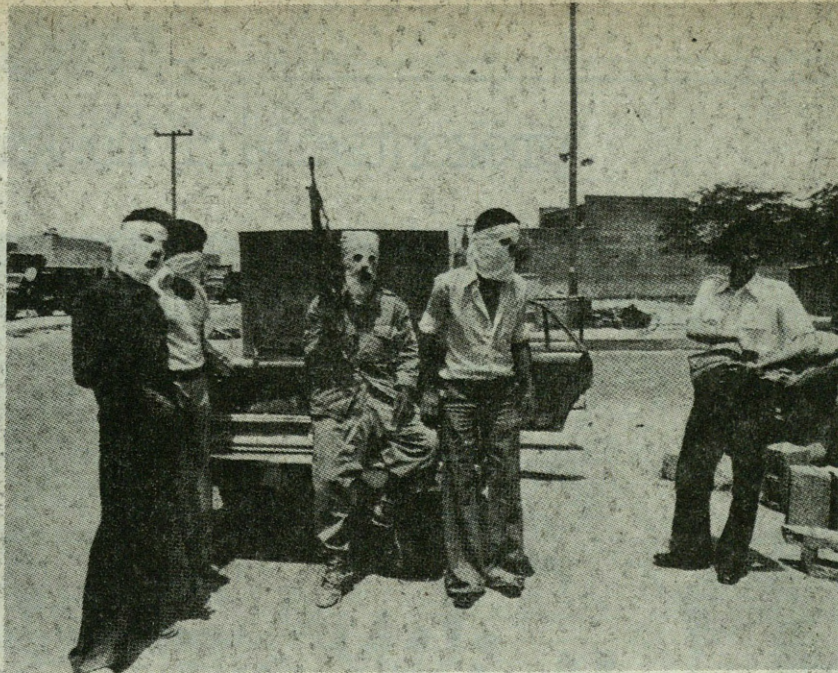
Iranerik ezagunena dugun talde etniko edo nazioa, zalantzarik gabe, Kurdoena da. Kurdo herria Iranen, Iraken, Turkian, Sirian eta Sobiet Batasunean finkatua dago. Zaila da

garbi jakitea zenbat diren, baina hamaikaren bat milioi inguru izango omen dira, erdiak Turkian bizi direlarik, hiru milioi Iranen eta bi milioi Iraken, guttiago Sobiet Batasunean eta Sirian.

Nazio bezala, bere hizkuntza eta kultura diferenteak ditu. Duela lau mila urte orain bizi diren mendietan omen ziren eta beraien historia herri baten independentziaren aldeko historia izan da. J. L. 510. urtean Persiarrek Kurdoak menderatu zituzten eta orduz gero inguruko inperio, erresuma eta errepublikaren era guzietako zapalkuntzak ezagutu dituzte, zenbait aldiz nolabaiteko independentzia izan dutelarik.

Errepresioa kurdoengan. Gerrileroak menditara joan dira, gerra luze bat hasteko asmoz.

Khomeiniren "iraultzarako zaindaria" ezkerreko taldeen aurka.

Ottomar inperioa desegin zenean, kurdoek posibilitatea ukan zuten independentzia lortzeko, baina Turkiar errepublika gazteak desegin zituen, azkar, itxaropen guzti horik.

Bigarren Munduko Gerra amaitu zenean, Iranen dauden kurdoek, Errusiarren laguntzarekin, Mahabadeko Errepublika eraiki zuten. Baina Errusiarrek Irandik alde egin zutenean, 1946an, errepublika hori suntsitua izan zen.

Gero, 1961-1975 artean Iraken aurka ibili ziren gatazkak, Barzani jenerala buru zutelarik. Orain, laguntzaileak Israel, Iran eta EE.BB. ziren, baina Iranek ikusten zuen Kurdoek indarra hartzen bazuten, ez zutela bakarrik Iraken aurka gatazkak, baizik Iranen aurka ere bai eta hori dela eta laguntza ukatua izan zitzaien.

Egun, Iraken dauden kurdoek nolabaiteko autonomia badaukate, berruka harmatuaren bidez lortua noski. Turkiako agintariek beren lurraldeetan kurdorik ez dagoela esaten dute. Iranen, berriz, beren eskuetan zeuzkaten hiriak, hauen artean Mahabad —azken kurdoen errepublikako hiriburua— Khomeiniren zaindarien eskuetan erori berria izan da, gerrileroak orain mendietara joan direlarik gerra luze bat hasteko asmoarekin, Khomeiniren zaindarien aurka, oraingoz...

BALERE BAKAIKOA

mozorrozko

prekontseilari maskaratua

"Gaur den egunean, solfeorik gabe, ez daiteke atera... plaza batera atera eta han behar da formalidadea eta jakitatea."

txistuaren arintasunean

Aspalditik genbiltzen Maurizioren bila. Izan ere, Lantzeko ihauterietan Maurizio —bere lagun Felix Iriarterekin, hau atabaldari bezala—, Elizondoko Baztandarren Biltzarrean Maurizio, Arizkunen, nola ez, Maurizio, Baigorriko Nafarroaren Egunean Maurizio... eta bere txistua. Badirudi festa batzuk ezin direla Maurizio-rik gabe —ere txistu eta danborrik gabe— egin.

Arizkungo bidean Aintzialdeko hauzora hartu eta handik gora igo behar. Baserri batera iritsi eta ez dago inor. Inguruko soroan lanean ari den emakumeari garraisika galdegin eta lehengo baserrira itzularazi gaitu. Ondurako bertan zen Maurizio, lanetik itzulita.

Ez digu apenas ezer esplikatzeko astirik eman. Sukaldera sarterazi, leihoaren ondoko mahaira aulkiak hurbildu eta esererazi eta berehala ardo baso bana atera digu. Bera ere eseri, «ducados» eskaini eta orduan galdegin digu zertara gatozen. Ez du betarik —ikuiluko lanak eta egin behar— baina prest dago nahi dugunerako

Berehala hasten da hizketa. Ez dago apenas galderarik egin beharrik ere. Segituan hartzen du haria. Tarteka geratzen da eta badirudi nerbioso dagoela. Baina beharbada beti da horrela. Iharra eta bizia bera bezalakoa. Bere txistuaren doinua bezain arina. Izan beharko gainera, edonora joan behar duenean bost kilometro egiten baititu oinez baserriatik Elizondora, autobusa hartzeko. Itzultzean beste hainbeste. Beste aldera mendiz pasa, Alduide aldera, noiznahi. Gaur seme gazteena Roncesvallesa, Orreagara, joana omen du, duela hiru hilabetetik han duten behorraren bila. Goizeko bost eta erdietan irten eta gauerako itzuliko den esperantza. «Hamar ordu dira joan-etorria, nik ere egin nezake hori oraindik.»

Amairuko gudarien sua eta garra geratzen zaio nonbait oraindik. Herri hartan sortua baita, «...baina berderatzi urtetan etorri nintzen hona, baserri honetara, eta orain dela hogeita sei urte nere aitak erosi egin zuen baserri hau. Berrogeita hamabost urte etxe honetan bizi garela, berrogeita hamabost. Eta berrogeita hamahiru urte bete ditut txistua jotzen.» **Bazuen non ikasi.** «Nere aita txistularia zen, baina nik solfeoa ikasi nuen, musikatik hasi nintzen, apez batekin, don Emilio Apeztexea, Erratzun. Badauzka lauhogeita hamabost urte adinetan, eh! Ona organista. Harekin ikasi nuen solfeoa eta gaur den egunean ez dut urrikirik. Gaur den egunean, solfeorik gabe, ez daiteke irten. Asko txistulari badira, basak deitzen direnak, como independientes, basak, edozein tokitara, menditara atera eta halako egiten diagu, zer? Hura ez da txistua jotzea, ez. Plaza batera azaldu eta han behar da formalidatea eta jakitatea, plazara irten eta erakutsi behar da jakitatea. Nik errax egin dut, errax egin dut. Txistua aitarekin ikasi nuen, gero praktikatut, musikarekin, a fuerza de estudiar.» **Eta oraindik txistua ikasten ia egunero ordubate inguru aritzen omen da. Baina zerbaitetarako ikasi ere.**

«Urtearen barruan hogeita herri ibiltzen ditut. Bihar bertan ere Elbetera joan beharra. Horko festetan egingo dut nik berrogeita zortzigarren urtea joaten naizela. Elizondon igaro ditut hogeita urte, beti jarraituz,

Maurizio bere emazte Silbestra Elizalderekin.

jarraituz, beti beti, utzi gabe. Osasun onekoa naiz ni oraindik ere, hirurogeita lau urte ditut eta oraindik jarraitzen naiz.

kien, kantu hori ez nekien, baina lantzen badago oraindik txistulari bat bizi dena, Fermin, eta berak esan zidan lehenengo aldian: zer

«Zortzikoak gauz asko baditu; ni denetara ikasia naiz. Malda Errekakoa alde batera, Iturengoa beste bat, Beintza-Labaienen beste bat eta gurea beste bat.»

Egin dudan bide luzerik luzena, a Normandia, Breñaña, Saint Michel deitzen denera. Sei egun pasa nituen han, Ezpeletako dantzarekin eta ni txistulari; han salduta egon nintzen, zergatik hizketan ez entenditzen.

Beste biaje bat egin nuen Madrilan, orain dela hamar urte, con la Sección Femenina de Pamplona. Madrilan bai ederto, han espainolez, lasai nintzen; en el hotel Metropol. Eta han ere sei egun.»

Baina gertuago ibiltzen da normalean Maurizio. Bestaldean, Ezpeleta, Ainhoa, San Juan de Pied de Port, Larresoro, Ustaritz, Baionan... Alde honetan, Baztango herri guztietan eta gainera Uharte-Pamplonan eta Lantzen beste batzuren artean.

«Orain dela hamasei urte deitu gintuzten lehenengo aldiz Lantzeran eta nik Lantzeko aide hori ez ne-

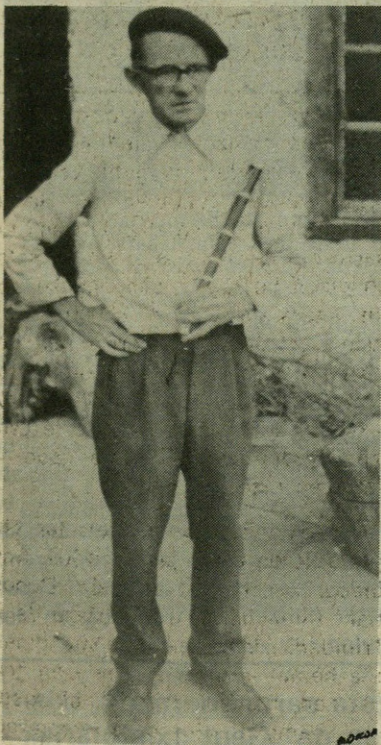
Maurizio, kaixo, lagunduko zaitut lehenengo goizeko kalejira egiteko. Lagundu zidaten, zergatik Lantzeko partiturarik ez bainuen nik. Hango gizonak kantatu, baina belarrian ezin sartu eta berak esan zidan, adinetako gizon horrek, nik lagunduko zaitut. Atera zen gurekin batean; segituan hartu nuen. Nik horretarako belarri ona izan dut beti eta orain ere, orain ere ez daukat galduta. Horrelaxe eta geroztik hamasei urte Lantzen; orain ere galdetuta nago ia datorren urterako.»

«Herriz herri ibiltze horretan disgustoxoren batzu jaso ere bai. Adibidez, «...gogoratzen naiz, Donostian, festa batez, en la plaza de la Trinidad, dantzarekin joan ginen, eta hemazortzi mila pesetaren kontua zen; hamabi dantzari, bi txistulari, hamalau. Eta hura organizatu zuena Atracción y Turismo zen. Sei hilabete pasatu nituen ezin kobratu. Galdetegiko nahikoa izaten dira,

sei hilabete ezin kobratuz». Ez da ba gehiegi Mauriziok eskatzen duena: «Hondarrabira gustora joaten naiz: biajea pagatu, bederatzirehun peseta jornal bezala, bazkaria ere bai... hori da gustoa!»

Baina disgustorik haundienak ez dira diruarengatik izan. «Nik pasa dudan okerrik haundien haundiena, Orokietan. Joan ginen urte batez lau egunentzako, zaharrek sueltotan, laxoan, nahi eta gazteek lotutakoan. Hiru lagun orkestakoak eta gu beste hiru lagun, acordeón y clarinete, nik klarinetea jotzen baitut pixka bat. Haserretu egin ziren. Lau egunendako joan eta egun bat pasa eta etxera etorri ginen.» Eta jarraitzen da: «Gaur den egunean orkesta sartu da, eta behin orkesta sartuz geroztik, txistua tartean sartzea alferrik da, farre egiteko besterik ez da. Gaur txistulariak tartean sartzea txistuari txistu egitea —burla egi-tea— da.»

Eta txistularitza, Baztanen beintzat, beheraka ikusten du Mauriziok. «Lehen herri guztitan baziren txistulariak. Amaiurren, Erratzun, Arizkun —nere aita zena—, Iruritan bazen beste bat, Lekarotzen beste bat, Elizondon ere bazen. Hilez, hile, neroni bakarrik geratu naiz.»

Maurizio eta bere txistua:
«hogeita hamalau urte ditu nerekin txistu honek».

Hala ere, hori ez da hain egia. Saiatu da Maurizio bakarrik ez gertzen. «Orain bertan ere akademia badaukat, nola Elizondon, nola Erratzun; bederatzirte egin ditut akademian eta lehenengo urtean, Elizondon bertan, berrogeita hamar gazte hasi ziren. Horiek zer uste zuten? Bi hilabetez ikastea? Orain hainbestetarik lau bakarrik azaltzea ere, bueno, Agustin Eraso, Elizondon, bat. Elizondon beste bat, Jabier Leiza. Gero Astiz; erratzun, Begoña; zer apellidu du horrek? Barberena.»

Etxean ez du suerte haundirik izan Mauriziok. «Badauzkat lau seme, lauei erakutsi eta lauek utzi egin dute. Seme ttipienak, gazteenak, orain hemeretzi urte ditu; oso dotore hasi zen, herriz herri aita-semeak ibili ginen, baina aspertu zen eta utzi egin du, utzi, bai. Horregatik, ezin ezer esan besteendako ere.»

Baztango txistulari batek, nola ez, mutil dantzak jakin behar. Maurizio berak jaso omen zuen horien musikak orain dela hamalau urte. Baina

erriberako txistulariaren bidetik

«Hamalau herri ditu Baztanek, hamalau herrietan txistulari bakarra, Maurizio, dabil batean ta bertzean» erran ohi da Baztanen. Bainan Arturo Compionek egindako konduan bezala, Baztango azken txistularitzat jotzen zuten zenbaitek Maurizio Elizalde Amdurkod. Hunela erraten zigun duela hamaika urte: «Hau badoa eta ni ere bai, eta seguro aski nerekin eramango dut Baztango plaze-tatik eta alderdietatik txistuaren azken soinuak».

Hitsa eta mindua solastatzen zitzaigun 68.eko ekain hartan. Gaur, ordea, iduri luke haize berriak etorri direla txistuaren zuzpertzeko, Arraioz eta Amaiur-en Xabier Larralde eta Santiago Errotaberea kasu batez eta herri zenbaitetan sortzen ari den jendea. Orkestek, duda izan gabe, txistu edo/ta akordeoia baino arrakasta gehiago dute. Aintzindarien lanak fruitugarriak ditugu, halere.

Berrogeita hamar urte inguru delarik, hasia zen, aita Hilario Olazaran, Lizarrako semea, txistuaren zaletasuna zuzpertzzen Nafarroan. Lekarozko ikastetxean hamabost ikasle zituen 1933.ean. Sei urte lehenago zen sortua Txistularien Elkartea, eta 1935.ean Paz de Zinganda Iruñeako andereñoa horren le-

hendakaritza zen. Nafarroako txistulari zaharrek izandako harremanek esker bilduz zoaen aita Olazaran lehengo dantzen doinuak.

Txistulari hauen artean Arizkun-en bizi zen Amaiurko Antonio Elizalderi hamalau Mutil dantza ikasi zizkion, Leitzeko Ebaristo Elduaen-i Inguruxoa, Aurizperriko Silberio Billanueba Usoz-i Auritz-eko dantzen doinuak, Arrarasko Jeronimo Bergarari Aulki dantzak, Erratzuko Jose Telletxeari Baztango ioiak, Arizuko Pedro Migel Arizkun-i Lantzeko zortzikoa, Beteluko Antonio Artotxari Antzara iokua, Labaiengo Felix Mutuberriri Karrika dantzak... eta aunitz jenderi geroxeago bizpahiru idazlanetan jarriko zituenak. Hauen artean txistu ikasteko metodologia.

1936.eko gerrateak hautsi zuen bere lana. Aita Hilario Olazaran Txilera joan zen. 1955.ean, etortzean, Barcelonako porturax ailegatzean, txistulari andana batek ematen zion ongi-etorria. Bai, ordurako bazen belaunaldi berri bat txistuari emana, nahiz eta sutsuen eta jo-ta-ke zihardutenak gerra-aitzinean hasi zirenak izan, Santiago Irigoien Igoa le-sakarra, 1927.ean Pepito Sarobe eta Luis Tabernaren bidez egin zituela bere lehen saioak, Tiburtzio Almenar, Irurita-koa... eta apika ezagunena zaigun Maurizio Elizalde, amaiurtarra.

«Esanen dizuet gauza bat; zortzikoa delako hori, hemen, Baztanen, asko dantzatzten da, baina hori ez da Baztanen sortua. Hemen sortuak mutil dantzak dira.»

ez du txistuz jotzea bakarrik egiten, erakusten eta entsaioak zuzentzen ere ibiltzen da herriz herri.

—Entzuna dut mutil dantzan neskei ez omen diezula sartzen uzten.

—Bueno, inon gauza horren gainean pixka bat. Mutil dantza, mutil dantza da. Konparazio batera, zortzikoa batean, neskak ametitu egiten dira, zortzikoa batean, mutil dantzan ez, eta nik esan izaten dut, dantzari hobeak, emakumeak, ezen ez gizonkiak. Gizonkiak beti gogorragoak izaten baitira, emakumeak arinagoak, baina mutil dantzan Baztanen ez da ametitzen emakumeak sartzerik, ni naiz horretarako gaixtoen gaixtoena.

—Batzarretan ere orain arte emakumeek ez zuten ba botorik, eta orain bai.

—Bueno, hori beste gauz bat da. Baina mutil dantzan emakumeak ez dira sartzen, eh. Badakite.

Inork uste baino zailagoa da mutil dantza ikastea, inork uste duen baino zailagoa. Hamasei numero badira mutil dantzan. Hamasei.

—Hamasei pauso?

—Hamasei pauso ez, hamasei numero dieciséis números de danzas distintos, bailes distintos, eh. Hamasei badira.

—Denak berdintsuak dira ba, ez?

—Bai, uste! Ez dira berdinak, ez, ez, ez. No es un baile monótono, un baile completamente distinto de uno a otro, aunitz kanbiatzen da.

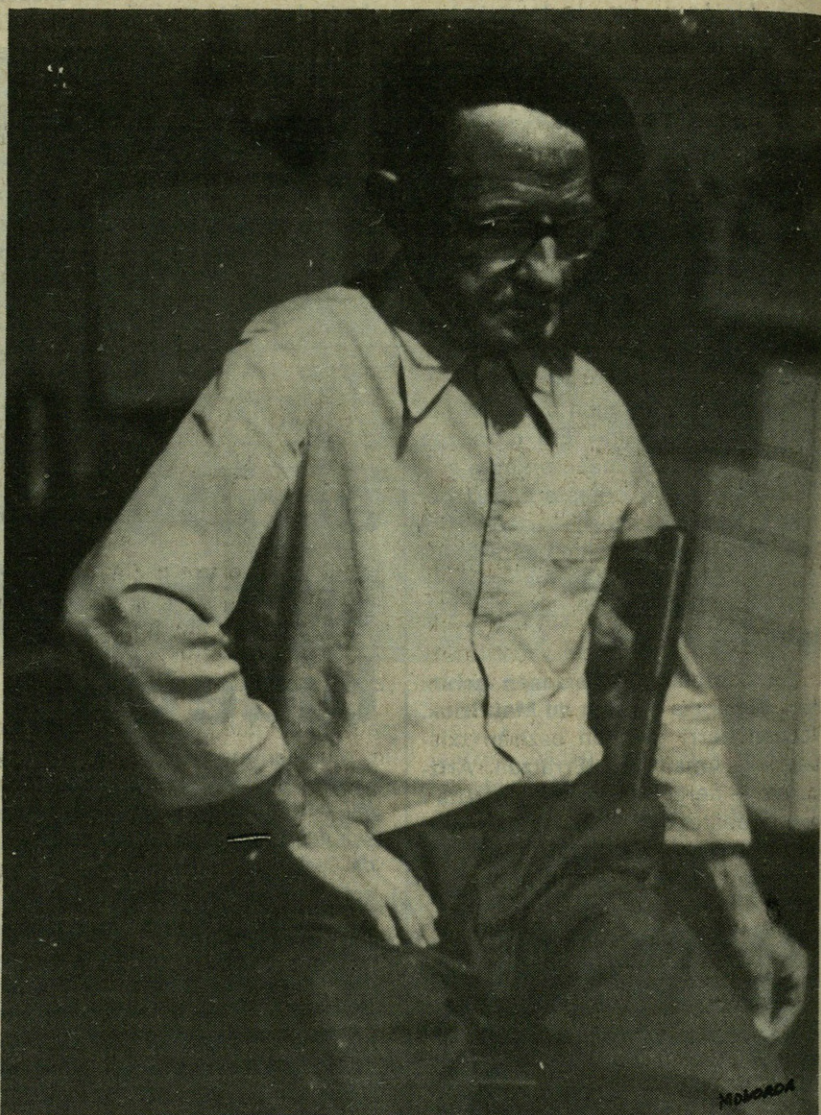
Badauzkat hiru diska eginak ere dantzetarako. Orain laugarrena preparamen arin aiz. Laugarrena izango da a base de fandango, porrusalda y kalejiras. Hori izango da ederren ederrena.

—Zerorri gehiena fandangoak eta guztatzen al zaizkizu ba?

—Neri gustatu, neri gustatu? Horixe bai! Atzo bertan ere, zenbat

fandango joak! Eta atzo ikaragarria gertatu zitzaion Mauriziori. «Atzo goizean, Hondarribira joan nintzelarik, oraindik tabernak irekitzeko goiz bajatu nintzen ere eta...» (goizeko seiak eta laurdenetan abiatu zen Maurizio bere etxetik behera) «...Atzenerako ia, bederatzia aldean, bar bat ireki zuten; han sartu nintzen. Nik esan behar horrelaxe: buenos días. Gizon bat, adinetako gizona: buenos días? zer da ba?

Egun on esan ezazu. Hark ezagutu haren euskalduna nintzela! Esan nion: barkatu jauna, euskalduna naiz, bai, zu bezain euskalduna. Askotan okerkeriak nola izaten diren, eh? Zergatik, hemendik, etxetik, atez geroz eta Hondarribira joan, batek ez daki nola hitz egin. Erdaldunak diren ala euskaldunak diren... Frantsesek esaten dutena, tronpatu egin nintzen ni, tronpatu, un descuido.»

«Denetara badauzkat eginak hirurehun eta berrogeita bi ezkontza eta hilabete honetan beste bost egin beharrak. Apuntatu egiten ditut, zer tokitara joaten naizen, nor diren...»

«Gaur den egunean orkesta sartu da, eta behin orkesta sartuz geroztik, txistua tartean sartzeari alferrik da, farre egiteko besterik ez da. Gaur txistulariak tartean sartzeari, txistu egitea —burla egitea— da.»

«Askok esaten didate, zuk baserri hori saldu eta jaitsi elizondora bizitzera. Ez, ez. Baratza ederrak dauzkagu hor, patatak, artoa, ilarrak ere nahikoa badauzkagu, eta hementxe.»

Beste batera ere kontatu digu. Ezkontza batera atabaldaria eta bera zituzten erropa onenekin, traje, kor-bata eta guzti, joan eta esposatu behar zutenak «...pantalón milrayas gizonkiak eta emakume berriz poxpolin bestitua». Baina lasai horregatik. 342 ezkontzetan izana omen da, eta hilabete honetan beste bostera-ko deitua. Meza berriak berriz, 43 pasa ditu. «Apuntatu egiten ditut denak.»

Txistulari haundiak gogoan eta estimazio haundian ditu Mauriziok. «Aita Olazaran? Neretzako maixu bat izan zen hura. Gero, Donostiako Isidro Antsorenak erakutsi ninduen. Ni soldaduskan nindagola, Loiolan egona bainaiz, Isidro Antsorenak eta bere lagunak plaza Konstituzio-nen jotzen zuten eta igandero igan-dero, goizetan, etortzen nintzen. Konzierto guztia jotzen zutelarik, Maurizio, etorri tragoxka bat hartze-ra gurekin. Ardo txuri bana hartzen genuen elkarrekin, ni kuartelera eta haik bazkaritara. Hain gizon jatorra izan zen hura!»

Aita Donostirekin elkar lanean

Ez du «Martintoneko borda» saltzeko asmorik, nahiz eta edonora joan behar duenean bost kilometro oinez ibili behar.

aritua da Maurizio gaztetan, Lekarotzen. Aaita Donostipianoaz eta bera txistuaz. Bergarako Bonifazio Lasku-rain, Bilboko Boni Fernandez... De-nentzat ditu hitz onak Mauriziok.

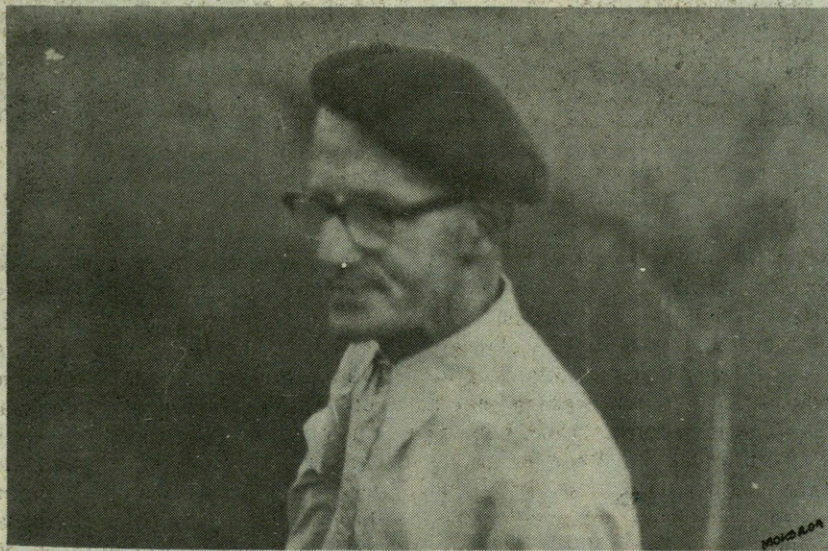
Bere txistua berriz, bi txistueta-ko bat behintzat, ez dauka saltzeko: «Aranazen, Larralde egina da. Bai-na artesia, eh, ez makinan egina, artesia, eskuz egina. Txistu honek baditu nerekin hogeita hamalau ur-te; mila peseta orduan.» «En tono brillante» dago, normalak baino to-

nu erdi gorago, eta erakusteko zen-bait pieza jo du Mauriziok.

Hots berezia du txistuak «Mar-tintoneko borda»ko sukalde hone-tan. Hau da Erniegi hauzoko bost baserritatik hustu ez den bakarra. Mauriziok ez du uzteko asmorik ba-tere. «Baratza ederrak dauzkagu hor; patatak, artoa, ilarrak ere nahi-koa badauzkagu. Gero bost behi, hi-ru behor —caballas tres—, sei txe-rr... nahikoa.»

Arrazoi du Mauriziok «Martinto-neko borda» ez uzten. Eguzkia sartu da baina oraindik argi samar dago eta inguruko herri guztiak erakus-ten dizkigu etxearen atzekaldetik. Ezin esan zeinen bista ederrak ikus-ten diren. Baserria itsasoaren nibe-letik 600 metrotara dagoela esaten digu eta problema bat duela: txi-mistek erraz jotzen dutela. Behin hi-ru ganadu buru akatu, beste behin Maurizio bera jo omen zuen...

«Martintoneko borda»tik gora goardiazibilen jeep pare bat doa: «Lasai, lasai...». Ohizko bixitariak omen dira Mauriziorentzat mugá zaintzaile hauk. Garai batean ba omen zuten lan pixka bat kontraban-distak zaintzen Orain Maurizio ia bakarrik geratzen da.

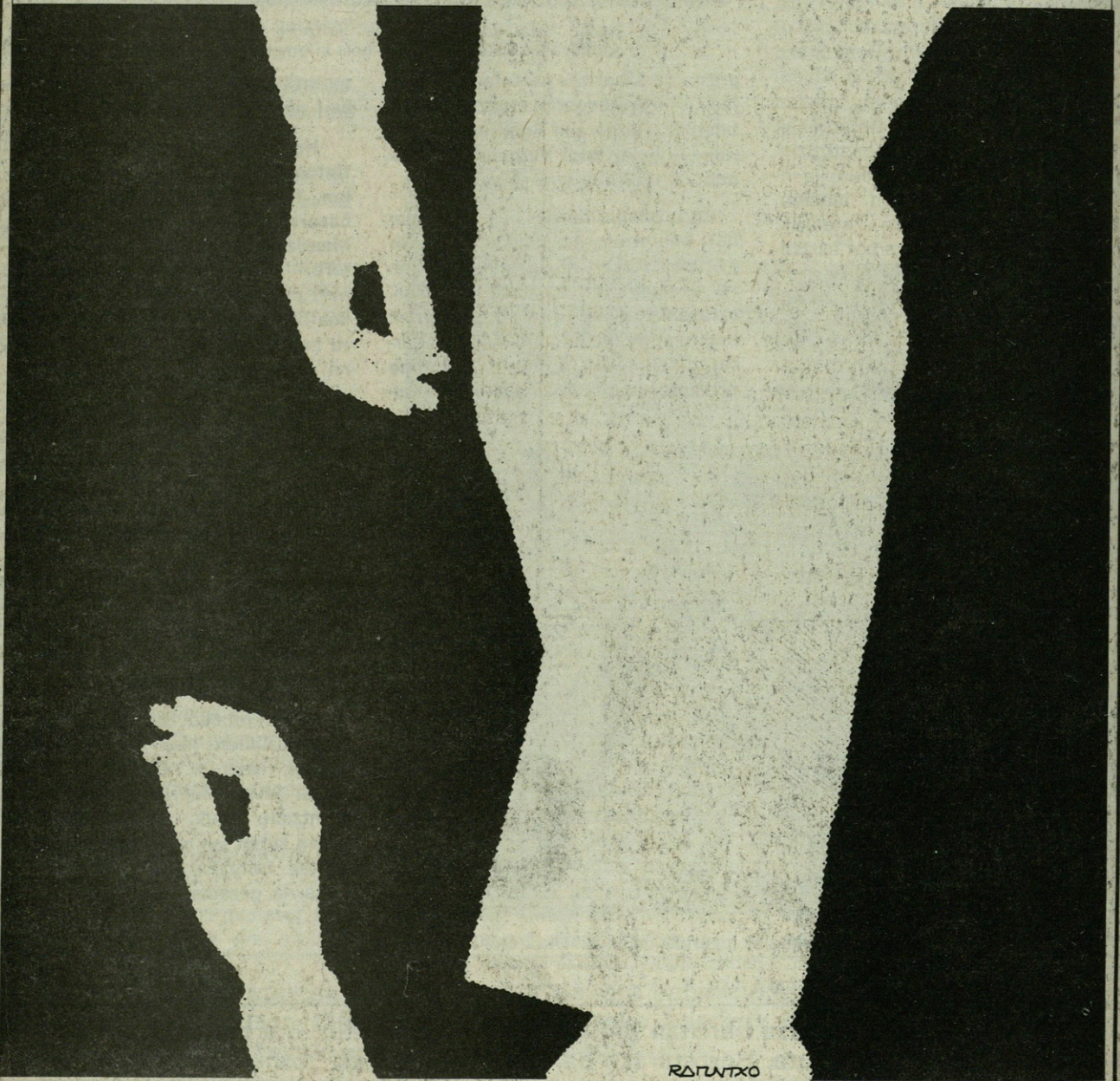

Ondo ezagutzen ditu Mauriziok inguruko mendiak. Orain ere Orreagarako joan-etorria —hamar ordu— egunean egingo omen luke.

MIGEL OTERMIN
ELIXABETE GARMENDIA

«Berrogeita hiru meza berritan ibilia naiz ni txistuarekin, eta berrogeita hiru-tatik sei badira ezkontuta. Horretarako ba al da deretxorik. Izanen da seguraski deretxoa.»

GAUA LUZE
IZANEN DA
BIHAR
BILAKATZEN

RAMUNTXO

oh!

eta gu postalik bidali gabe

Lotsagarri ere ari ginen gelditzen Zeruko Argiakoek asmatu diguten txantaje berriarekin, argitasun piska eta puska bat zor diogu behintzat irakurleari (eta ez dugu humorerik Zeruko Argiaren irakurle kopuruari buruzko txiste betegarriak egiteko).

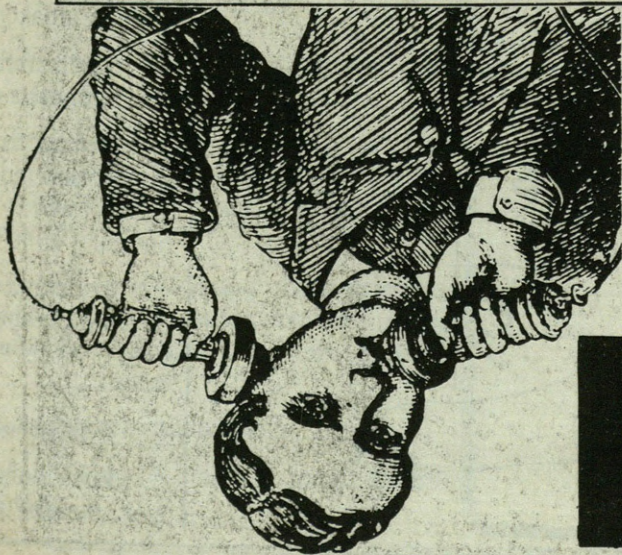
Aurrena, gu ez garela ez diboak ez diboaleak, arrunkeria eta pipermina aspaldi gaitzetsi genuen arren. Esan nahi baita ez dela batere gure gustokoa orrialde oso bat eskaini diezaguten (diezazueten) bakantzetan, oporretan edo greban gaudela jakin erazteko. Ez behin, hirutan baizik, eta azkenekoan tururú badatozela eta guzti. Etorri egin beharko, Bretxan barrena edo Okendotik zehar: zerbaitetan burgesak baldin bagara, edukazio kontutan.

Ondoren edo bigarrenenez, egia dela guk ez ditugula zergatik besteei baino opor luzeagoak

egin behar, ez dugu uste merezi ditugunik behintzat. Gureak ez dira beraz oporrak izan, heldu den urterako utzi behar izan dugu munduaren jira. Nekea da gurea. Eta ezintasuna.

Hasieran konbikzio falta, geroago asperdura eta azkeneko Claudia Cardinalez eta gure herri faboritoko festez egindako artikulua behin eta berriaz zigutenez alai, gustagarri eta katxondoren lotsa. Hala da, nekatu egin gara igande arratsaldetan egindako kronika txistosoekin eta noizbehinkako «zein serio ari zareten jartzen»ekin. Eta lotsatu egin behar.

Ezintasuna aipatu dugu. Ezintasuna edo inpossibilitatea, gauzak dauden bezala eta egunean eguneko bizi dugula, hitz joko graziosoak egiten iharduteko. Artikulu errazak eskatzen omen ditu euskaldungoak, bestalde. Eta humoredunak. Gu ez gara aklaritzen.

euz kadi

arlo honetan ere precox

«Ez, ez, ez, penetraziorik ez» oihu-ka ikusi genituenean, gu, sekula ere oso penetratzaileak izan ez garenok eta penetratu duguna erregu umilagarriaren instantzia bete ondoren penetratutakook, eta noizbait sexora apuntatzen zигun emakumeren baten begirada defraudatuarekin batera urrikaltasunaren irrifarra ere sentitu izan dugunok, gure gauzatoxari begira ezin entenditu genuen nola identifika zitekeen, arma batekin ezik instrumento batekin ere.

Baina eskubide osoa dute pitoa interpretatzeko, eta are gehiago penetrazioa nahi ez izateko, inporta ez zaigula ezin esan badezakegu ere. Gustatu ez zaiguna donuts-aren metodoa gomenda diezagutela izan da, alde batetik erabiltzerik ez dagoelako, nundik heldua ez, eta azukrez galdua geratzen zaigulako, baina batez ere, Monique Wittig-en «Les guerrilleres» irakurria dugulako besterik ez bada ere «bere betazaletan hertsirik legokeen begi bat bezala, irekitzen duena, dizdiratzen duena, hezitzen dena. Aho bat bezala bere ezpain, mihin, Sapai arrosa kolorekoekin» gonbaraketa benetan gusto eskasekoa iruditzen zaigulako.

Agian egia da ez dakigu nungo mitoak —greziarra izango noski— diona eta jainkoilo gaizto harek erdibitu zигun partearen bila gabiltzan

izaki inkompletoak besterik ez gara, eta falta zaigun parte, jakina, gehibaloratzeko arriskua dugu. Hala ere larunbata honetako El Paisek dakarren notizia batek esperantza berriak dakarzkigu ezpenetrazioarekin markatu diguten sexu impasse honetan.

Ageri danez —hala dio Max Plank zientzia erakundeak— espermak egun ezagutzen diren antibiotiko gogorrenak baino propietate gehiago eta hobeagoak ditu bakterien kontra. Semiplasmin izeneko agentea, esperma osatzen dutenetako bat, bakteriaz alimentatzen da hain zuzen ere, eta hil egiten ditu noski.

Oraingoan bai, antibiotikoak duten prezioarekin, harro ez bada ere dinatasun gehiago sentitu dugu gauzatxoaren jabegoaz, aurrerantzerako urak egiteko gauza erosoago bat izateaz gainera, emakumearen tresneriarekin gonparatuz noski, elementu terapeutikoa bihurtu baitzaigu.

Eta emakumearen sexoak infekzioetarako duen aurredisposizioa kontutan hartuz, pentsa daiteke behingoz behintzat, gureak aplikazio noble bat izango duela azkenean.

Ez garagu izango «eros dezatela penizilina» oihukatuz kaleratuko garenak.

ramon saizarbitoria koldo izagirre

ez om

Norbaitek esan konfliktiboa den arleena.

Agian egia da desberdin direla, e daiteke konfliktiboa.

Dakizueenez, sigerri nahiean, me haizeak aldakorragi.

Iraultzaren ind fliktoak berriz erra.

Hemen kristo izango dira noski. Vozen irakurri dug nostiako apartadu.

Ez dakigu zer go duen, baina ga nean erosi behar dute.

Guk gureak e

Zuek ikusi, d tzat, txaleko antil

LECOS ANTIBALAS

LIGEROS
1.800 Kgs.

DISCRETOS

no se advierten debajo
de la camisa

ECONOMICOS

desde 14.000 pesetas

INTERESADOS

dirigirse a:
INTER-SILVER
Apartado 1.255
SAN SEBASTIAN

en ditu urak artzen

hor nunbait, Euskalerrria ez dela iraultzailea
Munduko konfliktiboena, baina ez iraultzai-

arik gabe egia dena zera da, bi konzeptu
ela hitz sinonimoak alegia. Herri bat izan
ez iraultzailea eta alderantziz.

goek beti indikadore bila etorkizun sozila
logoek bezala azken finean, baina gizarte
raki.

re erdifidagarririk ere apenas dagoen, kon-
dida neurtzen eta asmatzen.

etor daitekeela seinalatzen dutenak mila
a berri bat aurkitu dugu eta oso bitxia: La
txaleko antibalak eskeintzen idar salgai Do-
an.

zen den hemen, eta ez dakigu nora eraman-
at da zihurra, komertzianteeek saltzeko dute-
ngo dugula. Edo beharra dago edo sortuko

ditugu, arinak eta modu onean.

na datorrela, hadator, horrela, sakez behin-
skatzen du.

zeruko **ARGIA**

EUSKALDUNON ALDIZKARIA

lehengo
oraingo
eta
betiko
astekari euskalduna

HERRIAK HERRIARENTZAT EGINA EUSKAL TALDE GUZTIENTZAT ZABALIK

HARPIDETZA

Barruan	1.900 pta.
Korreo batsuneko herrietan	2.100 pta.
Atzerrietako beste herrietan	2.400 pta.
Airez	3.800 pta.
Salmenta (ale bakoitza)	60 pta.

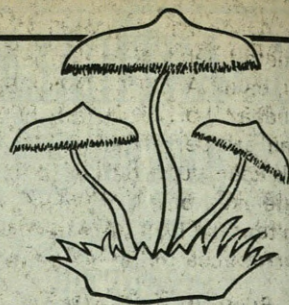
Zeruko Argia
Okendo 22
DONOSTIA

Jaun-andreok: astekari hau astero nahi nukeela
adierazi nahi dizuet orri honen bidez.

Izena	
Deitura	
Helbidea	
Herria	
Probintzia	
Adina	
Ogibidea	
C/C. Nom.	
Zenbakia	

perretxikoa, janari merkea

«Berak bakarrik ezagutzen zian zizaleku bat beste norbaitek bilatu duelako, haitzurraz zizaleku guztia harrotu dik; eskuan zeramanaz burutik behera ematea merezi zian». Hau gaztea nintzelarik entzun nuen eta ordutik benetako kuriositatea izan dut ziza, perretxikoen asuntotaz, kuriositatea, afizioa, kezka, Euskal Herrian asko dira garaia iristen denean mundu honetan murgiltzen direnak.

Urtero bezala, aurten ere Tolosan Irailaren 24etik 30era Aste Mikologikoa ospatuko da. Eta perretxikoen garaia denez, gai honi heldu diogu Ander Letamendia CITeko zuzendariarekin eta Busca Isusi eta Juan Mari Arzac sukaldari famatuekin mintzatu garelarik.

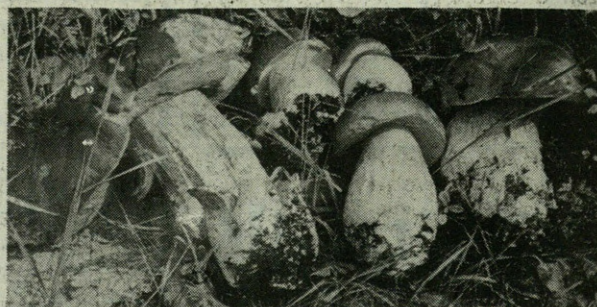
zein da ona zein txarra

«Duela gutxirarte baserritarrak ziren batez ere perretxikoak biltzen zituztenak, gaur berriz kaletik ere jende asko joaten da hauen bila. Nik esango nuke baserritarrek, perretxikoak jateagatik, ez dutela inoiz gaitzik izan, izan ere lau klase ezagunenak bakarrik jaten baitituzte: udaberriko ziza, ziza horia, gibelurdina eta ondoa. Beste aldetik, perretxiko biltzen hasi den kaleko jendea, baserritarrak baino hobekiago informatua dago; ikasi egin dute, estudiatu, azoka eta erakusketetan ibili dira. Klase askoz gehiago ezagutzen dute baina arrazoi honexegatik baita, zalantza gehiago izaten dute; arrisku handiagoa, lau klase hartu beharrean 14 edo 20 hartzen baitituzte» digu Andererek.

Larunbat, igandetan Euskal Herriko menditan, Orduña, Durango aldean, Arratian, Urbasa, Leitza, Lizarrusti, Azazeta portu inguruan, etabarretan perretxiko biltzaile ugari ikusten da; afizio hau geroz eta jende gehiagok du, baina udaberri eta udazkenean ibiltzen dira batez ere. Dena dela, Euskal Herrian ia urte guztian dago perretxikoa baina jende xeheak klase asko eta asko ez ditu ezagutzen edo txarrak direla uste du.

Gaur etxe gehienetan dago Euskal Herrian dauden perretxikoak klasifikatuta dituen liburuska bat eta dudarik gabe bere ezaguera bikaintzeko eta noski perretxiko arraroren bat aurkitzen duenean ona ala txarra den jakiteko.

«Tolosan duela 16 urte aste mikologikoa antolatzen hasi ginenean gehienez 50 perretxiko klase ikus genezakeen; egia esan hasieran gutxiago, baina bagenekien askozaz gehiago bazeudela eta horregatik hasi ginen aste hau antolatzen. Gaur 440 klase daude klasifikatuta, ona eta txarrak barnean direlarik noski; denak Euskal Herrian aurkituak, klasifikatuak eta bakoitza bere izenarekin». Ez dago dudarik, Aranzadi eta pertsona askok urte gutxitan egin duten lana izugarria izan da.

Onddo zuriak Euskal Herrian ugari izaten dira eta jan daitezke.

Udaberriko zizak ez dira garai honetakoak bezain ugari izaten, baina hemen asko estimatzen dira.

txarrak direna

«Euskal Herrian dauden perretxiko txarrak, kaltegarriak, ezagunak dira eta oso arraroa da perretxiko txarrak jateagatik zerbait gertatzea, txarrak ezagunak direlako. Nik duela hiru bat urte eramane nuen Billa-bonako familia baten kasua, oso gaizki pasa zuten baina nik uste dut garaiz hartzen badira kasu hau oso zaila dela inor hiltzea. Nik ez ditut ezagutzen, baina diotenez zenbait heriotz gertatu da. Perretxiko txar bat jan ondoren, konturatu bezain laster, lehenengo gorakadak eragin behar dira; hau kasu guztietan, gero zein perretxiko jan den, tratamendu desberdina ezarri behar da» digu Anderrek, hau sendagileak denez gata ezagutzen baltu.

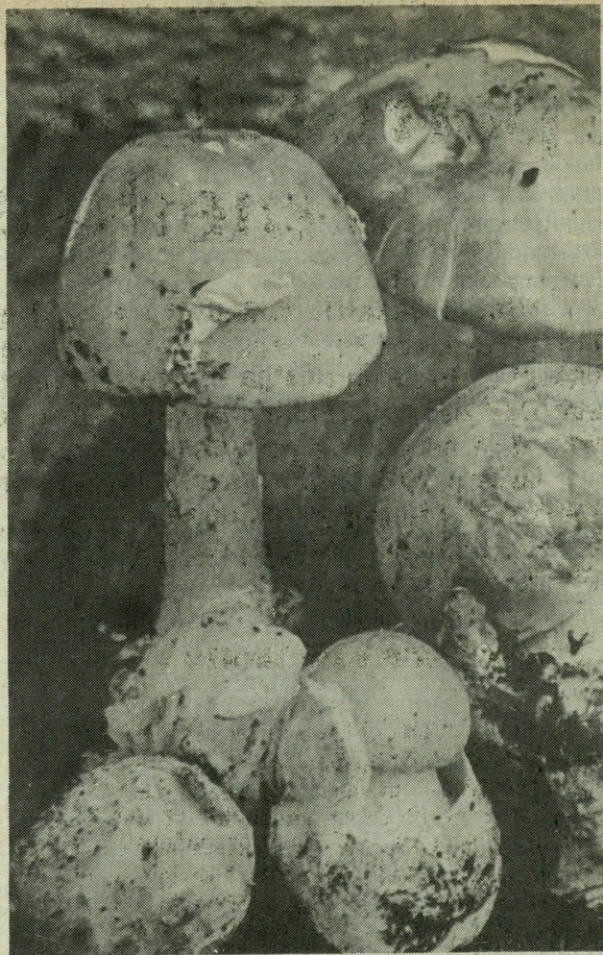
Azken aste hauetan Goiherrian eta beste leku batzuetan beharakoarekin jende asko ibili dela jakin dugu, baina Anderrek esan digunez ez omen da nahiz eta jendeak hori pentsatu, bere ustez perretxikoengatik izan eta perretxikoengatik izan badira ere, ez norbaitek esan duen bezala birus bat edo horrelako zerbait dutelako, baizik jendeak sarritan perretxikua gorde egiten duelako eta egunak pasatzen diren adinean perretxikoa usteltzen delako.

Bestetik Busca Isusik ere gai honi buruz zenbait gauza badu konprobatua: «Euskal Herrian badaukagu perretxiko klase bat «Coprinus atramentarius» izenekoa; hau edozein alkooldun edarikin jango balitz gorputzarentzat kaltegarria litzateke, ez grabea, baina beti ekarriko luke trastornoren bat.»

Perretxiko biltzen urteak daramatzan batek berri pinudietan bildutako perretxikoak arriskutsuagoak direla esan digu; pinu har ugari baitago Euskal Herrian eta lurretik bueltan ibiltzen dira perretxikuak ere luktzen dituztelarik. Anderrek horrelakorik ez daki eta jakin dugunez maila honetako ikerketarik ez da egin, baina ez omen dirudi egia denik.

ONAK GAUZA ONA DIRA

Aurten perretxiko urte oso ona gertatzen ari da, hau diote denek eta egia esan edozein azokatar joaten bazarete perretxiko ugari ikusiko duzue. Baina zergatik gertatzen da urte batzuetan hainbeste irtezea eta beste batzuean hain gutxi? Busca Isusi eta Anderrek erantzun berdina eman digute. Perretxikoa ugari izateko hau behar da: lehortearen ondoren euri asko egitea eta gero berotzea, hau omen da beharrezkoena. Bestetik ilargiak zerikusia duela diotenak ere badaude; egia izan daiteke, baina lehenago, adibidez, baserrian txerria hiltzeko ilargiaren eraginaren beldur izaten ziren eta gaur leku gehienetan ez diote kasurik egiten; dena dela ilargiaren baldintza betetzen den kasutan, eguraldiarena betetzen ez bada, ez dago perretxikorik. Bestetik, zuhaitzak dauden menditan bilatzea errezagoa da, pagadi, pinudi, hor kiloka biltzen da.

“Amanite Phalloide” edo “hilkor” deituriko perretxiko hau txarrenetakoa da.

Azken denboraldi honetan perretxikoen munduan gauza berri bat deskubritu da eta garrantzi handikoa gainera. Orain arte perretxikoa bildu eta berehala jan behar zenuen, gaur perretxikuak kontserban gordetzea posible da. Bizimodua hainbat garestitu den une honetan, perretxikoak merke gerta daitezke. Mendira joan, bildu eta piperrak edo tomateak kontserban etxeetan jartzen den bezala, perretxikoak ere jarri, honela urte guztian izango dituzu. Castillo sukaldariak jadanik 1.500 kilo jarriak omen dauzka eta Barakaldoko gizon batek 200 klase desberdin modu berdinean kontserbatzen omen ditu. Gai hau Tolosako aste mikologikoan ikutuko da eta bide hau ikasi nahi dutenek aukera izango dute.

Busca Isusik nola kontserba daitezkeen laburki berrik ere agertu digu: Perretxikoak ongi garbitu ondoren oliotan pasatu, grasarekin potean sartu, hau ongi hertsu.

Dudarik gabe janaria garestia dagoenez, irtenbide ona izan daiteke, baina perretxikoak behar hainbat alimantu duen jakin nahi izan dugu: «Perretxiko asko jan behar da txuleta bat edo arraultza pare baten bitaminak jateko, baina mineral asko du eta alimantu oso bat izan daiteke; baina honetarako asko jan behar da, dena dela normalean arraultzarekin edo esne gainerekin jaten denez...» digu Anderrek.

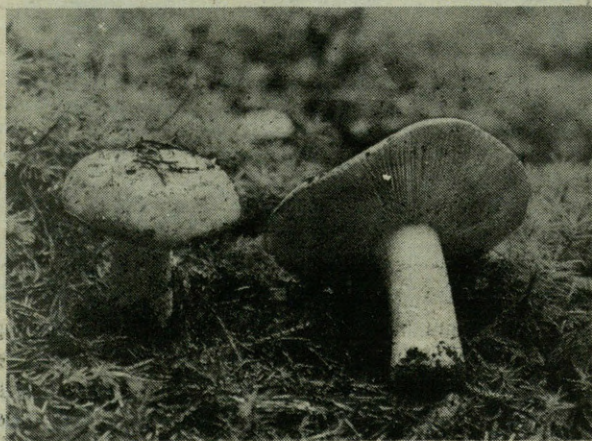

Hau da basoko txanpinoia edo urdintxa deitua, jan daiteke.

perretxikoen sukaldaritza aberasten

«Hemen perretxikoa asko maite da, baina urtegarai desberdinetan perretxiko desberdina egoten denez, aldi bakoitzean bere erara prestatu behar dira. Udaberriko ziza tortilan edo arraultzarekin nahastuta jaten da. Ziza horia tortilan tipula askorekin, ur asko edukitzen baitu eta mikatza izaten baita. Gibelurdinak hiru modutara jartzen dira: plantxan, labean edo tortilan, onenak parrilan geratzen dira baratzuri, perexil, gatz eta olioarekin. Onddoak berriz arraultzarekin nahastuta, plantxan edo beste janari baten laguntzaile bezala erabil daitezke. Nik onddo edo gibelurdihekin pate bero bat ere egiten dut» esan digu Juan Mari Arzacek.

Tolosako aste mikologikoaren barruan sukaldaritza ere badago eta hau oso maila bikainean aurkitzen da, Juan Mari esan digunez prestatzen diren platerak maitasun eta imajinazio izugarriekin egiten izaten omen dira; arte eta maitasun izugarria jartzen omen dituzte gauza zoragarriak egiten dituztelarik.

Askok dira oñloak aztarka bezala perretxikoak biltzen dituztenak, perretxikozaleek badakite zein hartu eta zein utzi behar den.

Ziza horiak gure mendietan ugari izaten dira, baina beste batzuekin konfunditzen erreza da.

Jakina da Euskal Sukaldaritza Berria deituan dau den sukaldariak hemengo janariaren prestaketa hedatu nahian dabilzela eta Juan Mari esan zigunez, txapelketa hau beraiei oso ongi etortzen omen zaie; asko ikasten omen du. Baina dudarik gabe horrelako platerak egiteko ordu asko sartu behar izaten dute. Dena dela dudarik gabe perretxikoen sukaldaritzan iraultza oso bat ematen ari dira.

perretxiko erakusketa edo txapelketak

Tolosan aste mikologikoa antolatzen hasi zirenean, txapelketa bat antolatzen zuten onddo ederrenari, gibelurdin politenari sariak ematen zitzaizlarik. Baina txapelketa guztiak urtegarai honetan egiten dira eta aste batean Tolosan, urrengoan Leitzaan, perretxikoak erdi ustelduak egoten ziren.

Eta gauza okerragoak ere gertatzen ziren: «Txapelketa hauek denek, nik uste dut, azkenean tranpak ekartzen dituztela eta Tolosan ere horrelako zerbait ikusi zitekeen. Txapelketa nork klase desberdin gehiago ekarri izaten zenez, bakarren bat zuztar bati beste txapel bat jartzea iritsi zen, palillo batekin eutsiz. Honela txapelketa kendu eta erakusketa modura jartzea pentsatu zen» esan digu Anderek. Honek berarekin alde oker bat dakar, erakusketa elementu konkretu batzuek egiten dutenez, partizipazioa gutxitu behar dela eta erakusketa eskasagoa gertatzen da. Honela jazik euskal landareen erakusketa bat egiten hasi ziren perretxikoenarekin batera.

Badirudi aurkitu beharrezko klase guztiak aurkituak daudela eta perretxikoen inestigapen lanetan beste maila batzuetara pasa behar dela, hau antolatzailerik guztiak ikusten dute. Dena dela zenbait pauso eman da eta gehiago emateko asmotan dabilza, sukaldaritza, kontserbazioa, etab... asko aurreratu da.

Osasuntzeko bide ona izan daiteke, gure kulturaren aurrerabide bat eta noski bizitza merkeagoitzeko ere bai; perretxikoak bilatzea eta jatea afizio berri batean bihurtu da.

L. AUZMENDI

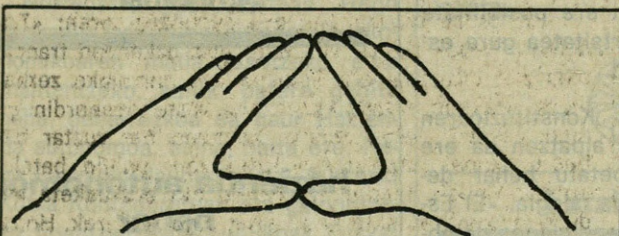
gizonek erdituko balute...

Berri jakin zenetik ez da oraindik egun ouko pasa: Bilboko 11 emakume abortatzeagatik juzgatuak izango dira. Badirudi demokrazia deituriko egoera honetan, emakumeon askatasuna eta eskubideak errespetatzen hasi beharrean, kolpe berriak ematen hasi zaizkigula. bestela ezin baita ulertu Urriaren 26an Bilbon ospatuko den juizioa.

«11 emakumeentzat Amnistia» eta «Abortatzeko eskubide» lemapean Bizkaiko Emakumeen Batzarrea gogor hasi da gertakizun berri hauen aurrean.

81 Martxoaren 8an Euskadiko hiriburuetan ospatu ziren manifestapenetan gehien dehiadarkatu zen kon- signetako bat «Por el derecho al aborto» izan zen. Berriro eta oraingoan kontuan izanik 11 emakumeen askatasuna jokatzeko dela, oihu hau euskaldun guztion eta mundu guztiaren belarritara iristeko moduan dei- hadarkatu: beharko da. Fiskalak 60 urteko espetxetik hasi eta 6 hilabete eta egun batetarainoko zigorrak eskatzen ditu.

Betiko lelora iristen gara, emakume hauk zergatik aurkitu ziren neurri hori hartu beharrean? Arrazoiak asko dira: arazo ekonomikoak, seme gehiegi eduki- tzea, ezkongabeko ama izatearen ondorioen beldurra, etab. Baten arrazoia oraindik bereziagoa izan zen, sen- dagileak ez baizizkion antisorgailuak eman nahi izan.

Emakumeen askatasun bidea berriro gogorki egurtua izan da.

Umegaltzeak «métodos caseros» izenarekin eza- gutzen diren bitartekoekin egin ziren, kontuan izanik honek berarekin dakartzien arrisku guztiak. Hauk klan- destinoki egin ziren, Estatuan milaka egiten direlarik urtean zehar eta 3.000 bat emakume izaten dira ho- nengatik beren bizia galtzen dutenak; beste batzuek, 11 hauek bezala botere klasiko eta matxistaren erre- presioa jasan behar dute.

Gizarte matxista honek emakumeen eskubide mi- nimoen aurka, modu desberdinetako neurriak hartzen ditu eta klase bakoitzak bere modura ezartzen du errepresioa; honela Bizkaiko mediku erreakzionarioak «Asociación Pro-Defensa de la Vida» deitua antolatu dute eta dena umegaltzearen eskubidearen aurka bu- rrukatzeko, lehenagoko neurriekin aski izango ez ba- litz bezala.

AMNISTIA PARA LAS MUJERES

Derecho
al
aborto

Gertakizun honekin, berriro umegaltzearen aldeko kanpaina hasiko da. Honela, Bizkaiko Emakumeen Ba- tzarreak —bera baita epaiketa hauen aurkako kan- paina hasi duena eta daramana— rgitara atera duen lantxo batetan hau dio: «Amatasun librearen eskubi- deak umegaltzearen eskubidea ere bere barne har- tzen badu ere, emakumeok ez dugu umegaltze nahi. Honegatik antisorgailuen legalizapena eskatzen dugu, antisorgailu eraginkorren inbestigapena eta gizon; emakumeentzat kaltegarriak ez daitezela izan, sexual informazioa emango den zentroen sortzea, erakunde feministak kontrolatuko dituztelarik.»

Bitartean eta gaitzerdi bezala, emakume bat haur- dun badago eta edozein arrazoigatik ez badu seme hori nahi, baldintzarik egokienetan umegaltzeko es- kubidea eduki dezala.

«Iraillean, 11 emakumekin batera, denok epaitu be- har gaituzte: gure gorputza kontrolatzeko eskubidea, gure amatasuna eta azken finean gure bizia epaitu behar dituzte» diote Emakumeen Batzarrekoek.

Kanpaina martxan dago, beste ekintza batzuren artean Udaletxetan onartzeko mozio bat presentatu dute, hitzaldi, manifestaldi, etab. ugari izango da Eus- kal Herriak gogorki eska dezan 11 emakume hauen askatasuna eta umegaltzearen eskubidea.

L. A.

Arau garrantzitsu honek, salbuespen bakarra dauka, ene ustez: Kontzertu Ekonomikoa. Hazienda alorrean oligarkia espainolak Euskal Herriari ez ematea nahiago izango zukeen zerbait eman dio. Hobeto esan, euskal erdi burgesiaren alderdiari eman dio. Baina, dena dela, Estatutu honetan oligarkia espainolak hazienda alorrean zerbait eman du.

Halaz ere Moncloa-ko Estatutua izenpetzea, beste alorretan gertatzen denegatik eta mila arrazoi desberdinengatik, negatiboa iruditzen zaidanez gero, erreferendumean zeharo abstentzioaren alde nago.

Kontzertu Ekonomikoak azter ditzagun, oso laburki. Hesparru ekonomikoan Kontzertuak zerbait izan arren, gutxiegi dira nire ustez.

Kontzertu Ekonomikoen garai klasikoan, autonomia ekonomikoa edukitzeko, autonomia fiskala nahikoa zen. Baina gaur ekonomia askozaz konplikatuagoa denez gero, lurralde batek gaurko egunean ekonomikoki autonomo izateko ez du aski izango autonomia fiskala. Behar izango du orobat autonomia finantzieroa, hau da, bere aurrezki eta finantza-iturri publikoen kontrola.

Horregatik garai batean Hego Euskadik izan zuen autonomia ekonomikoaren maila jasotzeko eta mantentzeko, soilik, batere gehitu gabe, beharrezkoa da gaur Hazien- da autonomia, baina, baita ere, Hego Euskadin dauden zortzi Aurrezki Kutxa Konfederatuak eta gainontze- ko finantza-tresna publikoak Euskal Gobernupean egotea. Kutxa eta tresna hauen arautegia eta zuzen- daritza, Madrildik independenteak izan beharko lirateke.

FFINANTZA-AUTONOMIARIK GABE ez litzateke posible izango euskal sektore publiko indartsurik sortzea, ez eta Hego Euskal Herriko ekonomia berrestrukturatzea, ez eta beharrezko diren eraikintza publikoetan inbertsioak eta lurralde ordenamendua egitea, ez eta euskarari bultzada bortitz bat ematea, ez eta, ez litzateke posible izango euskal erakundearen berreskurapenak eskatzen dituen eginkizun haundiak aurrera eramatea.

Era berean, Gizarte Asegurantzak, izugarritzko zerga baten bitartez finantziatua eta Madrildik ezin gaizkiago administratua, nazionaldu behar dugu eta Euskal Gobernuaren beste zerbitzu publiko bat bihurtu.

Honela, Kontzertu Ekonomiko sistemari nire lehen kritika hau izango litzateke: lortutako kompetentziak fiskal alorrera mugatzen direla eta finantziar alorrean egiazko kompetentziarik ez dagoela.

Nire bigarren kritika zera da, Kontzertu direla hain zuzen ere, eta ez Konbenio.

Estatu zentralaren eta euskal bo-
tereen artean kontzertaturiko KON-
BENIO globalaren bidez finkatu be-
harko litzateke urteroko ordainke-
taren kopurua, Nafarroan 1841.tik
erajten den bezala.

Kontzertu sistemak Madrilek ezarritako kopurua Euskal Gobernuak, buru makur, ordainduko duela suposatzen du. Era berean Kontzertu sistema horrek Nafarroaren sarrera Hego Euskadin galeratzen du, horretarako bere gaurko Konbenio sistemen beharpena eskatzen baitio. Euskal Herriko Batzarre Nazionalak defendatzen duen Konbenio sisteman, berriz, ordaintzeko kopurua bi parteek berdintasunez negoziatuko lukete.

lurraldetasuna

estatutoarekin, nafarroa euskadin

Bixente Serrano Izko
(EIA)

Nafarroa Gernikako Estatutoaren barnean dago, Araba, Bizkaia eta Gipuzkoa dauden bezalaxe. Bere 2. artikuluan argi eta garbi uzten du lau

lurraldeek Euskal Herriko Komunitate Autonomoaren parte izateko duten eskubidea. Bide horretan dihardute 3., 37., eta 47. artikuluek ere. Eta eskubide hori berdin errekonoiztzen zaie bai Nafarroari, bai beste hiruei ere. Ezberdintasuna eskubide hori martxan jartzeko behar diren prozeduretan datza, eta ez beste. Areago, hasera batetan, lau lurraldeek, prozedura berdina behar zuten: Ekainak 15eko parlamentarien pronuntziapena. Nafar parlamentariak ez zuten eskubide hori erabili; aitzitik, beren gehiengoak Nafarroa ahal bezain azkar Euskal Komunitatetik at utzi nahi zuen. Baina hauteskunde haien baldintzapenek, Nafarroako egoera politikoaren beren errepresentatibitate ezak, eta batez ere, gure euskal identitatearen aldeko 1977 eta 1978ko herri mobilizapenek, Nafarroaren euskal sustri eta identitate osoa, malla guztietan, egizta dadin, bide eta ate zabal bat lortu ahal izan zuten.

Nafarroa Euskadi dela argi azaltzen da iadanik 1978ko Urtarrilak 4-eko Euskal Herriko Errejimen Aurreautonomikoez dihardun Real Decreto Ley delakoan, nahiz eta egun berean, EIA eta Euskadiko Ezkerrak hainbat aldiz kritikatu eta salatu duten pakto baten bitartez, UCD delakoak, PNV eta PSOEn oniritziaz, Nafarroan erreferenduma beharrezko egin. Konstituzioak berak ere prozedura hori onhartzen du, eta 1979ko Urtarrilak 26an inizatiba Nafarroako Forudun Parlamentuaren eskutan uzten da.

Beraz, lehendabizi, Parlamentu Foralak erabaki behar du. Erabakia positiboa bada, erreferenduma dago. Eta honen ondoren, Madrilgo Senatu eta Kongresoak elkar sesio batetan Estatutoa erreformatzeko prozedura erabakitzen dute, bainan ez, inolaz ez, Patxi Zabaletak esaten zenez Estatutoaren erreforma bera. Eta amaitzeko, Estatutoaren erreformak afektaturiko lurraldeetan erreferendum berri bat izanenda, beraz, LAU lurraldeetan, eta ez Nafarroan soilik, Patxi Zabaletak, bere EGINeko artikulu batetan esaten zuen bezela.

Prozedura ezberdinez, eskubide
berdinez, NAFARROA EUSKADIN
ESTATUTO HONEKIN.

Herriak argi eta garbi daki Euskadirako helburua «INDEPENDENTZIA» eta sozialismoa dala, baina orain artean eman diren urrats guztiak bezalaxe beste urrats pila bat gehiago eman behar direla, horietako bat estatutoa izanik.

Estatutoarekin zer lortu? herriak bere borrokaren bidez orain artean lortu dituen urrats guztiak bezalaxe Euskadik dituen eskubideak lortzeko beharra adieraziz behar ditugun bitartekoak eta eskubideak: Indar errepresiboak bialtzea «QUE SE VAYAN», polizi autonomia, presoak etxera, errefuxiatuak Euskadira, Euskara eskolara, Euskadi autonomia izatea, Nafarroa bertan sartzeko eskubidea izanik, nafarrok hala erabekitzen badugu.

Nafarroiz zertaz galdetu Eus-

kadin sartu ala ez? Nafarrok ez al gara euskaldunak? bai, nafarrok betidanik euskaldunak gara beste edozein bezalaxe, Nafarroa Euskadiko herriburua zen. Nafarroari aspalditxotik kendu nahi izan zioten Euskadi kutsu hori «NAVARRA SOLA» ezarri, bere foruekin; atzera berriz indarkeriaz foruak kenduz.

Nafarrok, berriro ere beste edozein bezalaxe euskaldunak gara; nahiz lege batzuek ez garala euskaldunak esan. Hau ikusirik emen gabiltza harantz eta honantz kezkatutik galdezka: Gu euskaldunak garen ala ez garen lege batzuek esan behar al digute? Euskadin sartu nahi dugun ala ez dugun galdetu behar al digute? Nafarrok Euskadin sartu nahi dugun ala ez dugun nahi galdetzen duen estatuto bat onartu behar al dugu?

Denok dakigu hau egia dela, baina lege batzuk beste gauza bat esaten digute; orduan, honen aurrean beste galdetara hauk egiten ditut:

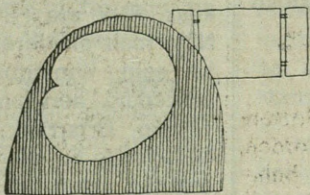
Nafarrak gure hitzaren bidez Euskadin sartzeko ahalmena izanik gure hitza ematea ukatu behar al gara? Edo ta estatutoarekin Nafarroa modu honetara gelditzen delako ABSTENITU behar al gara? Edo estatutoarekin eskutaratzeko dauzkagun urrats guztiak baztertuz indarkeriari jarraitu behar al zaio?

J. L. A.

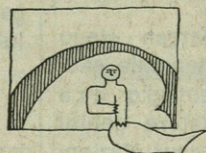
abstentzioarekin zer?

Gernikako AUTONOMI ES-TATUTOA zer da? Herriak Euskadiko independentzia lortu nahiean eman dituen eta daramazkien urrats guztiak bezalaxe urrats bat gehiago, estatutoak urrats guztiak bilduz eta lege mota batzuek jarritzen zerbitzurako.

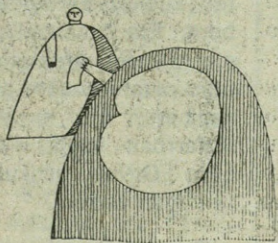
m.artola

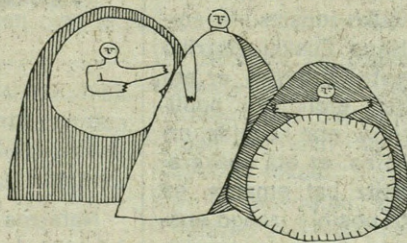
Ahizpa, zuzen orai salako leihora,

Ipharra ala hegua denez jakitera;

Ipharra balin bada garaintze Salvi.

Ene korpitzenen xerka jin dadila sarri.

cambi¹⁶

atzo tontto, gaur ere
tontto

CAMBIO 16 aldizkariaren 406. zenbakiko editoriala betiko hildotik doa. Terradellas Rojas Marcosekin oso ondo portatu omen da. Exenplu bat espainol guztientzat! Alderantziz "los «abertzales» siguen empeñados en demostrarle al mundo que gimen bajo la opresión nazi, para justificar un movimiento armado de «resistencia» como el francés Jean Moulin o el yugoeslavo de Tito. (...) Sus intentos, desdichadamente, encuentran siempre eco en la torpeza

de algunos responsables de mantener el orden. Si ETA necesita muertos en la calle para sabotear el Estatuto de Autonomía, hay que esforzarse por todos los medios en no brindárselos. Es algo que habrá que tener muy presente hasta que el pueblo vasco acuda a las urnas, e incluso después. Porque está claro que la ETA no tiene otra dialéctica que la tan conocida fascista de los puños y las pistolas." Badakigu ba. Azpimarrak, noski, gureak dira. A, editoriala firmarik gabe dago.

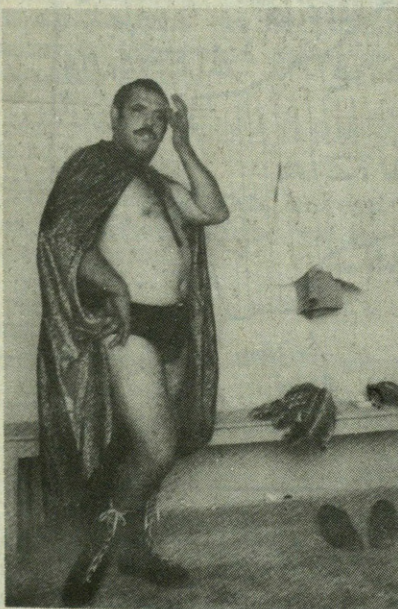
aberatsa ez bazara

«Educar ricos» izenpetzen da EL PAPUS en 278. zenbakian argitaratzen den artikulusk: "Este año, los de Educación han destinado siete millones de pesetas más a la enseñanza privada, que así consigue llegar a los cuarenta mil millones de subvención. Entretanto, la enseñanza oficial ve cada vez más restringidas sus posibilidades económicas, y en Barcelona, por poner un ejemplo, de tres mil nuevas plazas de maestros solicitadas, sólo se han concedido doscientas. Por lo que parece, el Gobierno quiere proteger al rico, al que envía a sus hijos a las escuelas de pago, en perjuicio del pobre, que manda normalmente a sus hijos a las escuelas oficiales. Pero que no sufran estos padres. Sin ir más lejos, todos los ministros han estudiado en centros privados, y así han salido ellos.»

EHUN KILO

gomikiaz, euskaraz,
euskal gomikiaz

«Apatxe Herria»ren edo «Buztandarren Biltzarrea»ren kasoan ordea, euskara bera seinatlatzen da behatzaz, euskara bera azpimarratzen, oinarriko lehen aukera —euskararena— naturaltzat eman beharrean, bere ahalmenak eta bereixitasunak markatuz. «Apatxe herria»ren kasoan, euskalkien edo kantu herrikoein (eta esakeren) altxorra erantsiz, horrela proposamenaren jitea hartzen duelarik (erdarak ezingo bait luke euskararen funtzio hori bete; erabilkera nahitaezkoaren proposamena) «Haize hegoa», «Kriskitin Kraskitin» edo «Begi bat aski saldunek, ehun sobera ez erostunak»... Hoiek funtzio bat dute komikiaren estrukturan, indioen historian euskal gizartearen oihartzunak sartuz, urruntasun/gertutasun joko bat, ironiazkoa.» EHUN KILO aldizkariaren lehen zenbakitik hartua.

—IBAIZABAL, Durangaldeko aldizkariaren bigarren zenbakitik hartua.

EL PAIS

EL PAIS SEMANALEN 126. zenbakitik hartua.

volem vivre al pais!!

Ez da sarri izaten herri ttipi zapalduetako zinema nazionala ikusteko aukera, tresneria gutxi eginak eta distribuitzeko posibilitate eskasak dituztelako. Zinemagintza, beraz, multinazionalen menpean dago eta herri ttipiek ez dute bere marko nazionaletik eta zabalkunde minoritariotik hedatzeko ahalmenik. Hala ere, Donostiako XVIIgarren zinemaldian, inizatiba oso interesgarri bati eske Okzitaniako zenbait filma ikus

genezake Hain zuzen: «**La sarten**» (Jean Flecher, 1964), «**Ouvrières de Fournon**» (elkarlana, 1978), «**La bouse ou la vie**» (Michel Gayraud, 1973) eta «**L'Aubre vielh**» (Henri Moline, 1978), bakoitza tankera eta estilo batetako.

Lehena komedia kostumbrista bat da, bigarrena dokumental militante bat, hirugarrena bandido baten menturaren istorioa eta laugarrena herriska bati buruzko dokumentala,

laurak kortometraiak eta okzinateraz nahiz frantseseraz mintzatuak. Filmeok ikusi ondoren Peire Pessamessa ezagutu genuen, idazle okzitano eta autonomista, Buoux deritzan herriskako alkatea eta TECIMEOC zinegile koordinadorako ordezkaria.

Seguru asko tontoak ginela pentsatuko zuen zeren eta deus ez genekiela frogatu genion gure galderekin:

Z.A.—Non da Okzitania?

—Oso zabala da, Mediterraneoko itsasotik itsaso Atlantikora arte eta Pirineoetatik Erdialdeko mendiak arte.

Z.A.—Eta ze hizkuntza mintzo da?

—Okzitana, dialekto askotan. Lau batez ere: gaskoina, erdialdeko okzitana, probenzala eta iparokzitana Auverniage-Limousin aldean.

Z.A.—Baina ze historia komun du te Okzitania osatzen duten herrialdeok?

—Ba tradizio literario komun bat Erdi Harotik aurrera eta hizkuntzariak diotenez hizkuntza berberaren parteak dira. Okzitana frantses eta espainolaren arteko transizio hizkuntza bat da.

Z.A.—Entzun dut noizbait kultura okzitanoak urrezko garai bat ere izan duela...

—Erdi Haroan. Trobadoreek Europako lirika mediebalek guztian izan zuten eragina.

Z.A.—Eta zelakoa da egungo egoera?

—Gaur Okzitania estatu frantseseko hogeita hamar departamendutan banatuta dago. Hamaika milioi biztanle guztira. Biztanleotarik ehuneko zortziren batek bakarri hitz

egiten du okzitaneraz, gehienak laborariak.

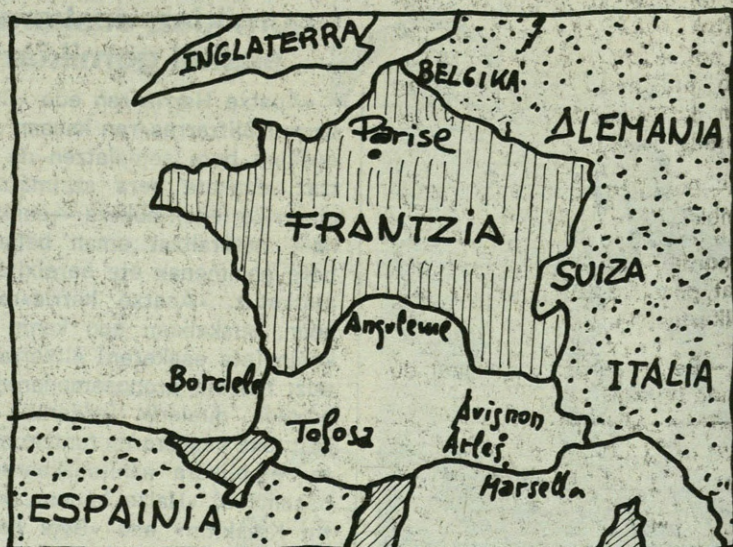
Z.A.—Okzitana ez da beraz hizkuntza ofiziala.

—Okzitanerak XVIgarren mendean galdu zuen tradizio literario. Mendeetan zehar okzitanoek patois

kuntzaren irakaskintza, baina mintzo den jendea oso gutxi da.

Hala ere tradizio literarioa mantentitu egin da urteetan zehar eta anitz dira idazleak. Urte bakoitzean berrogei liburu baino gehiago argitaratzen da okzitaneraz.

«Okzitania zabalegia da nazionalismoa heda dadin. Okzitania sentimendu bat da». X. X.

bat mintzatzen dutela uste izan dute.

Z.A.—Eta orain?

—Orain, patois konzepto berak ere galtzeko joera du. Hasi da hiz-

Z.A.—Baina sarri halako hizkuntzetan poesia bakarrik idazten da eta hori entzun izan dut okzitanerari buruz.

—Bai, historikoki bai. Baina due-

la hogei urte sarri idazten da hitz lauz. Nik, esate baterako, beti idatzi izan dut hitz lauz. Baditut hamar bat liburu idatziak eta argitaratuak, guztiak hitz lauz.

Z.A.—Eta zineari buruz zer esanzen zenuke?

—Dirua falta dela filmak egiteko.

—Aldizkari bat argitaratzen du. Bagenuen, halaber, bideo bat eta festa politikoren bat denean filme okzitanoak ematen ditugu, pasakeran jendeak ikus ditzan.

Z.A.—Eta Okzitanian ze zinema mota egiten da?

—Kortometraiak dira, super-8 eta

Okzitaniari buruz.

Z.A.—Eta aurrera begira?

—Zabalkundea hasi beharko genuke. Izan ere, gauzak gibelerantz ez badoaz aitzinerantz doaz.

Z.A.—Hortaz, Lewis Carroll-ek esaten zuen leku berean gelditzeko ere lasterka ibili behar dela mundu honetan...

—Bai... Aurten hainbat produkzio dugu eskuartean. Neuk ere badut proiektu bat Alemaniari telebistarako, Okzitaniari buruzko filme bat, ordu bete eta erdikoa, alemaneraz eta okzitaneraz. Zientzia fikziozko istorio bat.

Z.A.—Zelan?

«Mediterraneoko bastardoek poblaturiko lurraldea, parasito ara biarrak, dejeneratuak. Loira hibaitik behera ez da ustela, nagitasuna eta mestizo infektatuak baizik». Louis Ferdinand Celine.

Z.A.—Baina badira berrogeiren bat filma eginak.

—Bai, egin dezakegu astebeteko zinemaldi okzitano bat, baina aste bikoa ez. Ez da anitz.

Z.A.—Ze infraestruktura dago produkzio mailan?

—Bada produktore independenteen bat, Jean Fèchet bezala, zeinak interesatzen zaienezan filme bat produzitu eta zuzendu egiten baitu. Baina egoera arras ahula da. Ahal duguna egiten dugu.

Z.A.—Eta distribuzio mailan?

—Bildu egin ditugu filmak eta zinegile guztiak koordinatu, hasteko. Norbaitek eskatzen digunean guk bidali egiten diogu filma. Distribuziorako erakunde hau TECIMEOC deitzen da (Mondragon, 84430), garrantzitsua da gaur.

Z.A.—Baina ze egitura du erakunde honek?

—Koordinadora bat da, hirurogeiren bat pertsonak osotua, eta zenbait elkartek ere bai.

Z.A.—Beste zerbait egiten al du erakunde honek?

Bi joera politiko omen dira okzitanisten artean.

Bata autonomista Robert Lafon buru, bestea independentista Yves Rouquette irakasleak sultzatua.

16 gehienak. Bideoa ere maiz erabiltzen da. oso erraza delako erabiltzeko eta progreso handi bat suposatzen duelako.

Z.A.—Eta zein da filmeon gaia batipat?

—Gure filme gehienak okzitanistak dira, azaltzen da zergatik galtzen dituen Okzitaniak bere biztanleak, zergatik ari den husten. Gaia herrian bizi nahi dugula da. «VOLEM VIVRE AL PAIS» esaten da. Esaten da halaber «GARDAREM LO LARZAC»...

Z.A.—Zinegile ezagunik badea Okzitanian?

—Bado zenbait ogibide gisa lan egiten duena zinemagintzan. Flèchet, Moline, Gayraud profesionalak dira zinema frantsesean, baina ideolojiagatik egiten dituzte filmak

—Henrich Von Kleist erromantiko alemaniarren «Kartchen von Heilbronn» nobelan oinarriturik. Gidoia idatzi dut eta filmatu egin nahi du zinegile aleman batek. Lehen aktore lana izanen dut.

Z.A.—Orduan abantxu zoazte.

—Atzera begiratzuz gero hala dirudi. Baina ezin gara optimistak izan. Anitz gazte ari da okzitanera ikasten, badira larogei baino abeslari gehiago, diskak ere arras ongi saltzen dira... sekula ez da izan hainbeste gogo Okzitaniari buruz. Baina oso ahul gaude oraindik.

Z.A.—Hitz batez, zeintzu dira mugimentu kultural okzitanoaren helburuak?

—Gazteria hizkuntzan hezte, hizkuntza eta kultura okzitanoan.

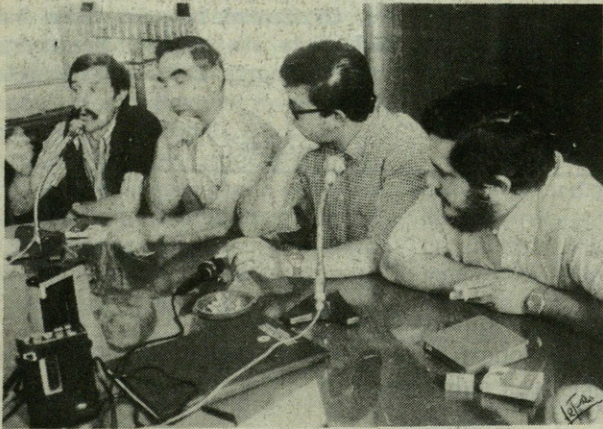
Z.A.—Eta, bukatzeko, helburu politikoak?

—Herrialde Okzitanoen autonomia handitzea. Gobernua izan dadila Marseilan, Bordelen, Tolosan eta abar. Parisko gobernuak ez die boteririk eman nahi herrialdeei. Guk deszentralizazioa nahi dugu, hauxe da ezkerreko alderdi politikoaren erreibindikazioa.

Limusin, Auvergne, Gascogne, Languedoc eta Provence dira Okzitanian lurralde historikoak. Frantziako hirutik bat alegia.

JOSEBA SARRIONANDIA

"ogro"rik ez, prozesoa bai

"El proceso de Burgos"ko filmaren taldea

Aurreko astean, Donostiako Zinemaldia euskal bi filmaren inguruan agertu zitzaigun: «Ogro» —Espainian Operación Ogro deitua— eta «El proceso de Burgos». Bi hauek atentzioa deitu bazuten ere arrazoin desberdinegatik izan zen: bata ez zutelako proiektatu eta bestea bai berriz.

Gillo Pontecorvoren filmaren ez proiektatzeak prentsaurreko bat ematera bultzatu zituen antolatzaileak. Filma horren gaia, 1973ko Abenduaren 20ko Carrero Blancoren heriotzeaz da. Talde Eragileko Luis Calparsorok telegrama hau irakurri zigun: «Operación Ogroren espainierazko zinta ezin izan dugu bukatu, Laborategian sortu zaizkigu arazoak, omen zioen horretan dabilen empresa italiarrak. Stop. Atzerapen honen erruz ezin dugu garairako espainierazko zinta gertutu. Stop. Ekar ditzakeen okerkerien jabe egiten gara. Jose Samano. Sabre Films.»

Telegrama hau bidali zuena «Ogro»ren espainierazko zintaren arduraduna zen. Talde eragileak ere pertsonai honi pasa zion prentsaurrekoan egon zedin konbitea, baina «Cólico nefrítico»ari esker ez zuen etortzerik izan. Luis Calparsoro ere ez zegoen batere lasai: Ez dakigu zinta hori ez ekartzeak zekarren kaltearengatik edo eta zekien zerbait ez zuelako esan nahi; dena dela, prentsaurrekoan emandako arrazoiek ez zuten inor konbentzitu.

Zera esan nahi dugu: Veneciako Muestran aurkeztu baino lehen Talde Eragileak ikusia zuela filma hori; produktoreek nola Jose Samano hala Cristaldik Donostiara ekartzeko bainena emana zutela; Gillo Pontecorvo Donostiara etorri behar zenetarikoa bat genuela; bestetik Cristaldi Italiako filma produzitotik

80 %aren jabe dugula; beraz, ez ekartzearen arrazoinak ez dira teknikoak izan, askozaz ilunagoak baizik. Veneciako Muestran «Ogro» oso gaizki ikusia izan zela eta Pontecorvok azken aldi honetan egindako esamesak kontutan hartuz —«askatasunak errespetatzen dituen nazio batetan Euskal Herriak daraman burruka mota ez duela onartzen»— badirudi arrazoin tekniko baina zerbait sakonagoa egon dela.

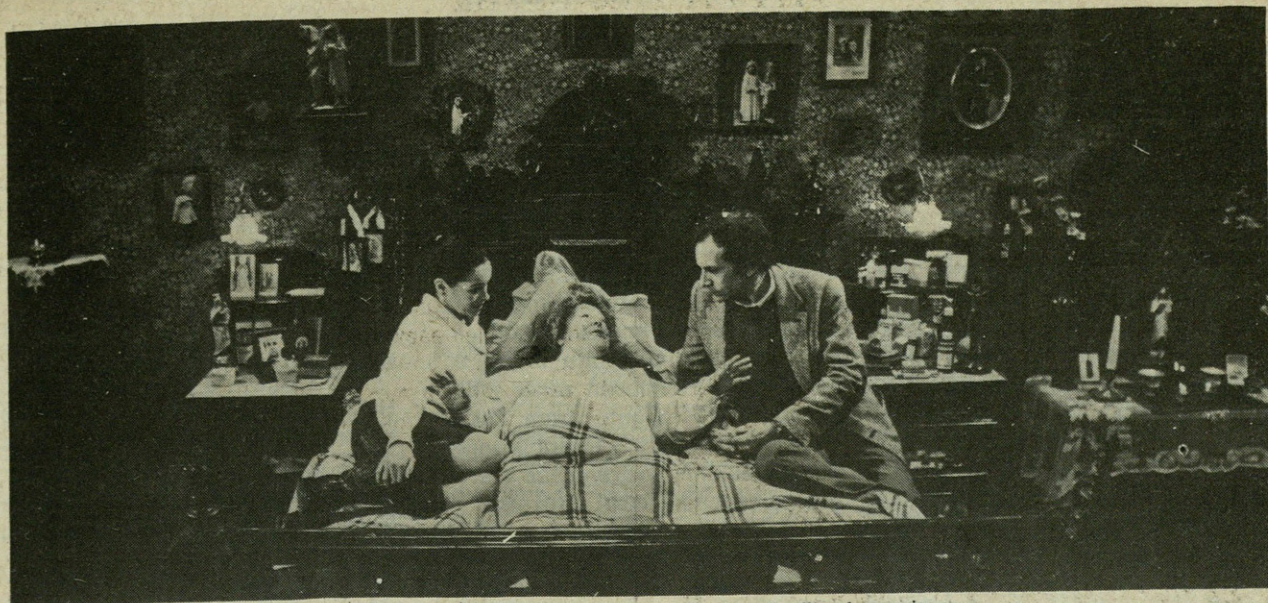
Lerro hauen bidez Talde Eragileari zera eskatuko nizkioke: behar diren erresponsabilitateak eska ditzala eta jendeari eman diezazkiola behar dituen esplikazioak. Hau diot, jakinaz, FIAPF Zinemaldi baten ondorioez kontuak eskatzeko kapaz bada, Zinemaldi batek ere FIAPF-i zerbait esateko eskubidea izango du, ez?

prozesoa filmean

«1968gnekoko Ekainaren 7an ETako komite Ejekutiboko partaide eta V Batzarre Nagusiko buruetako bat

Sigourney Weaver, «Alien» filmako protagonista hemen izan dugu eta prentsaurreko bat eman digu.

Rafaela Aparicio, "Mamá cumple 100 años"en lan egiten duena eta "Ana y los Lobos"etik esnatu dena.

Etxabarrieta, Guardia Zibilek hiltzen dute bide kontrol batetan Pardinez Guardia Zibila hil eta geroxeago.

Bi hilabete beranduago, Abuztuaren 2an Melitón Manzanos —Gipuzkoako Brigada Político Social delakokoa— hiltzen dute bere etxeko atadian. Honen ondoren Gobernuak «Estado de Excepción» delakoa ezartzen du Gipuzkoan, eta ordu arteko zapalkuntzarik bortitzena eragiten du. Ehundaka pertsona atxilotu eta torturatuak suertatzen dira eta hauen artean ETAkoak izango ote ziren 16 pertsona atxilotzen dituzte. Poliziaren eritziz Manzanosen heriotzaren errudun dira. Ondorioz, Burgosko Prozesorekin 31/69 sumarisimoa sartzen diete. Bertan, 6 heriotz zigor eta 712 urtetako espetxea eskatzen dizkiete.»

Imanol Uribe, Ameriketako El Salvador-en jaiotakoa, dugu filma horren zuzendaria. Filma hori han akusatutak izan ziren 16 espetxeratu eta bi abokaturi (Juan Mari Bandrés eta Miguel Castells) egindako elkarriketa bidez montatu dute. 14 ordutako zinta irten zitzaien hasieran eta lehenengo prueba lau ordutakoa egin zuten. Gaurko bertsioak bi ordu t'ardi irauten du. «Proceso de Burgos»ek hiru zati berezi ditu: ETAn zergatik sartu ziren bata, atxilotzeko unea bestea eta Gerra Kontseilua azkena. Egin zuten prentsaurrekoan Imanol Uribek esan zuenez, filmaren gauzarik interesgarriena parte hartzen dutenen espontaneitatea dugu. Bera berriz zinta muntatzearen lanekin kontentu agertzen da. Prentsaurrekoan baita ere han zeuden, Jone Dorronsoro, Unai Dorronsoro, Jon Etxabe eta Teo Uriarte. Lau hauei galdetu zitzairen filmaz zuten eritziaz eta hemen oso apartekoak diren bi jakoko ditugu: Unai Dorronsororena bata eta Teo Uriarterena bestea.

Unairen eritziz filman Prozesoa izan zen bezala agertzen omen da eta ondorioz Prozesoa hura ez omen

da historia, aktualitatea baizik. Beste egitura batzurekin bainan Euskadiren gaurko burruka filma horretan erreflejatzen omen da. Teo Uriarteren eritziz berriz, autore baten obra epaitzeko ez omen da gai eta jendeak, epaituko omen du txalo ala txistu eginaz.

Han geundenok harritu gintuena zera izan zen: Inork ez zuela euskaraz egiten, gehienetan erdaraz aritzen zirela. Imanol Uriberen eritziz diru arazoa izan omen zen. Filma subtitulatzeak presupuestoa asko igoko omen zuen eta diruz urri egonez gero ezin nahi zutena egin. Arazo pertsonal batzu ere izan omen ziren. Harek zioenez, «Ni erdalduna izanez, nolaz hitz egingo dut ez dakidan hizkuntza batetan?

zeinek irabaziko

Ale hau kaleratzerako ia Zinemaldia bukatu eta sariak emanda egongo dira. XXVII Zinemaldia bukatuta egongo da. Nik ez dut azti bat izan nahi bainan gehien gustatu zaizkidan filmak hauk izan dira: «Mamá cumple 100 años» (Sauraren betiko linean doan filma bat dugu); amets bat da «Ana y los Lobos»-en antzekoa, beraz kalitatezko filma bat; filma honetako protagonistak —Rafaela Apariciok— emakumezkoentzat dagoen saria eraman dezake. Beste bat berri, «Alien» Ridley Scottena; zientzi-fikziozko filma bat, 2010gn urtean dagoena eta esan nahi bikainekoa. Oso ongi eginda dago eta saritua irtetzeak ez luke inor harrituko. «Marathon Otoñal» Gueorgui Daneliaren filmak ere eraman dezake, ongi irabazia baitu. Langabezia, etxebizitza, eta pertsonen arteko harremanak aztertzen dituen filma bat dugu eta kontutan izan Rusian ez dela horrelako filmarik inoiz egin. Filmarik hoberenetarikoa bat.

KOLDO SAN JULIAN

valentin zubiaurre:

garaiko pintore mutua

Ba omen ziren Garain mutu bi, kapaz zirenak une batzutan taula zuri batetan deusetik kolorea eta bizitza sortzeko. Pintore bi hauk, Valentin Zubiaurre eta Ramon Zubiaurre anaiak ziren. Inguruetakoa baserrietako neskamutikoak harriturik hurbiltzen zitzaizkien, esku trebe haiek sortzen zuten munduaz xarmaturik.

aitaren artea jarraitu. Baina akats fisiologiko hau gairak marrazkiak eta pinturak egiten hasi ziren. San Fernandoko arte eskolan ikasi zuten eta 1899an Europar barrena abiatu ziren, Parisen eta Flandesen zehar ibili eta Italia ere ezagutu zuten. Laketa zitzaien flamandar pintura klasikoa eta inpresionismo frantsesa ere, eta haiengandik ikasi zituzten marrazkiaren eta kolorearen

bizi izan ziren. Durangoaldean ifarralderantz, Oizmendiaren magalean dago Garai. Herriska honetan da Zubiaurretarren sortetxea eta hementxe bizi ohi ziren.

Hain zuzen ere, Zubiaurretarren kuadroen errailetan Garaiko paisaia dago: heze, nabar eta leguna, ilunabarreko argiaz begiratuta. Garaiko ikuspegiak eta pertsonak izan ziren anaiak bien obran lehen gaia. Ez Garai bakarrik, laketa zitzaien orobat euskal giroa: arrantzaleak, nekazariak, bertsolariak, erromeriak, alkateak... Eta euskal giroaren ikuspegi berezi bat zuten kasi etnografikoa, zeinean paisaiak eta pertsonaiek bat egiten duten.

Harrigarria da ze estilo desberdinez pintatzen duen Valentinek Segoviako paisaia. Zuloagak bezala, Valentin-k arras maite zuen Segovia eta, hain zuzen, Garai eta Segovia dira bere eszenario estimatuak. Baina euskal kuadroetako indarraren parean, Segoviako kuadroek paisaia lehorte eta pobreak isladatzen dituzte. Bere belaunaldiko askorentzat bezala, Alfonso XIII Espainiako kasi azken erregearen garaikoa baitzen, Valentinentzat ere Gaztelak bazuen xarma bat, eta maiz pintatu zituen bere lur gorriak eta agureak.

sekretoak.

Valentinek ospe handia izan zuen batez ere XXgarren mendearen bigarren hamarrurtean. Baina bilagaera gutxi izan zuen geroztik Valentin-en artetintza, 1963an hil zen arte, Madrilan urtarrilak 24 zituen egunean.

**valentin zubiaurre
(1879-1963)**

Valentin Zubiaurre Aguirrezabal Madrilan jaio zen duela ehun urte, abuztuak 22 egun zituenegun. Bere aita ere Valentin Zubiaurre zeritzan, organista, konpositore eta musikoa ezaguna. Baina seme nagusia gorra eta mutua jaio zen, baita ere bere anaia Ramon, 1882an jaioa. Ez bata ez besteak, ezin zuten beraz

garai eta segovia

Baina Valentin eta Ramon Zubiaurre Euskal Herriko pintoreak dira batipat, eta Euskal Herrian

**valentin eta ramon
anaiak**

Valentin eta Ramon anaiak ziren, biak gorrak, biak mutuak eta biak pintoreak. Eta pintatzen ere biek erabiltzen dituzte antzerako gaiak eta tankerak. Baina da obra

keinu isil eta trinkoaren pintura

etnografiko bat, Durangoaldeko garai hartako euskaldun arrunt arkaikoen keinuen erretratua. Zaila da, beraz, Valentin eta Ramonen obrak bereiztea, baina badu bakoitzak ezaugarri propiorik, bien kostunbrismo eta tankera piktorikoen gainetik.

Valentin hotzagoa da, gogorragoa eta bere irudiak geldiagoak. Alderantziz, Ramon koloretsuagoa, dinamikoagoa eta alaiagoa da. Valentin Ramon baino mistikoagoa da, itzalpeak malte ditu eta badirudi euskal giro arkaiko eta sentikor bat atzeman nahi duela melankoniaz.

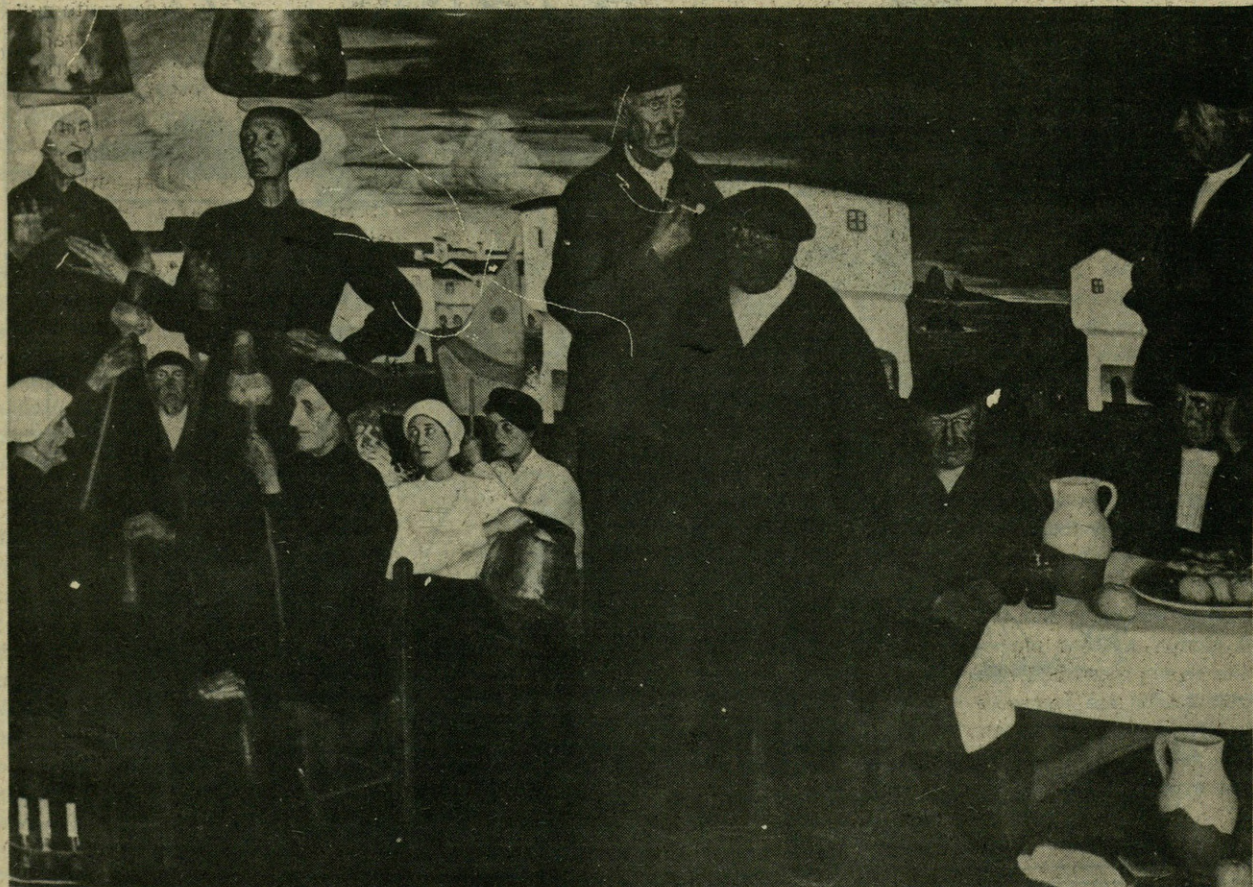
Har dezagun Valentin Zubiaurreren kuadro bat, leiho ireki bat bailitzan. Baina ez, ez du bizitzarik, erretratu sentikor eta sakon bat da, geldoa. Errealia da. Baina ez da bizitza, psikologiaren erretratu bat da. Une bat da, oro geldirik, ilunabarrean beti. Irudi trinkoak, gogorrak, pertsonak paisaiaz bat eginik, mendeen esperoan itsatsiak geratu bailiren.

Eta begira itzazu haien aurpegiak, geldirik, beren gorputzak bezala. Baina ez geldirik higiduraren istant

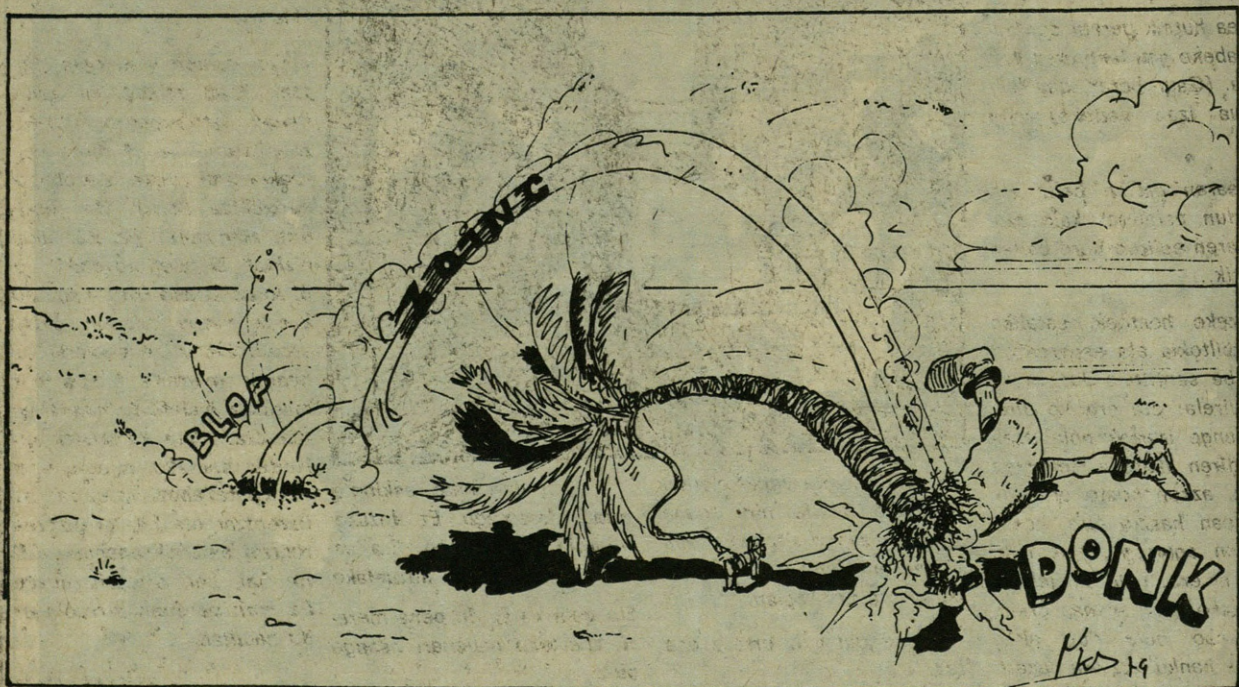
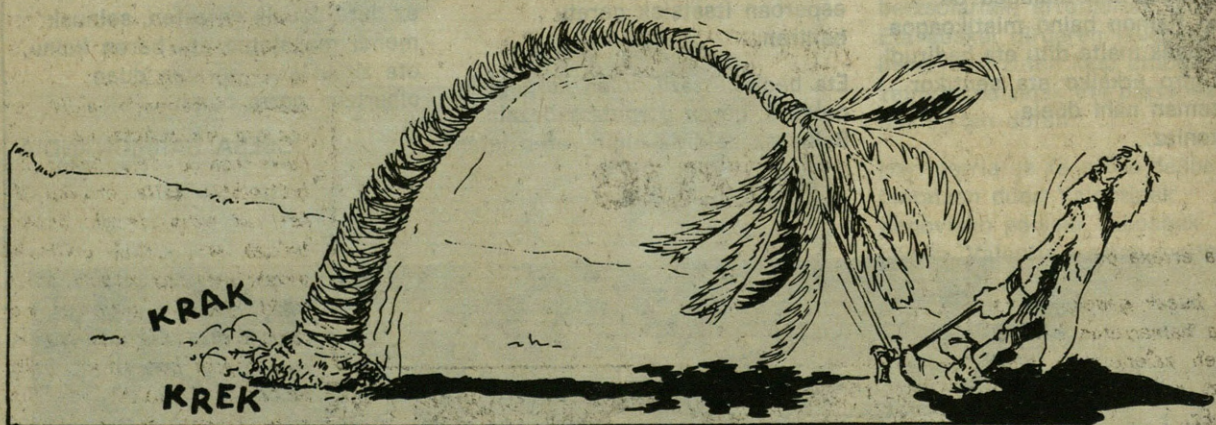
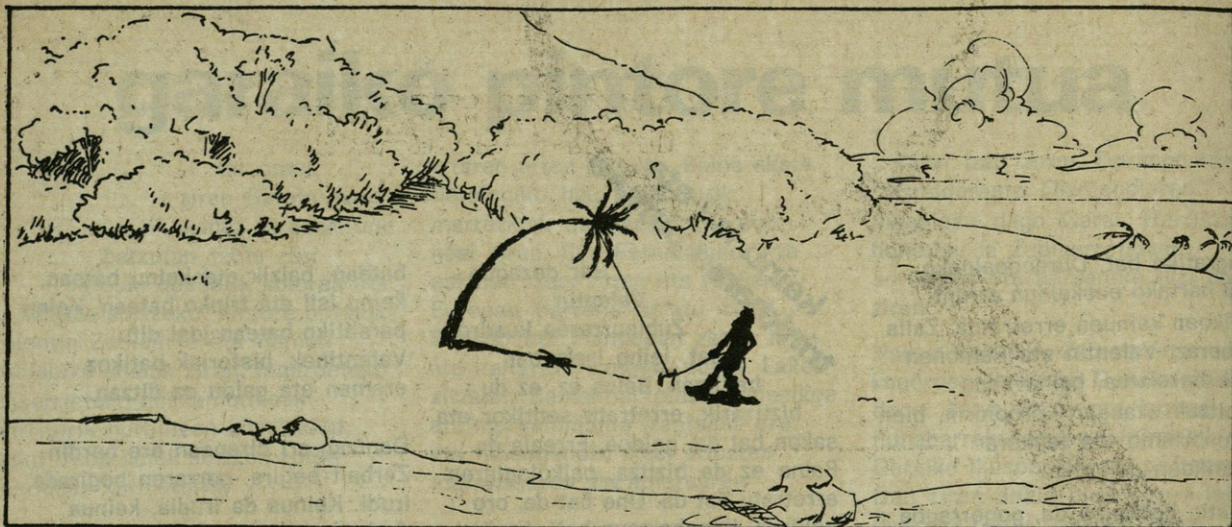
batean, baizik eta keinu batean, keinu isil eta trinko batean. Keinu paralitiko batean josi ditu Valentinek, historiak betikoz eraman eta galdu ez ditzan.

Dantzan ari direnean ere berdin. Zerbait begira, gorraren begirada irudi. Keinua da irudia, keinua da hotsa ere. Keinua isiltasunaren oihartzuna da. Bai, begiratu itzazu emakumeok bertsolariak entzuten, ez dute deusik entzuten, soinuak mendi magaletan eta beren keinu eta zimurretan sortzen duen oihartzun gorra baino.

JOSEBA SARRIONANDIA

robintxonen kezkek

ZIRRIKITUTAN

arrazoia duzue

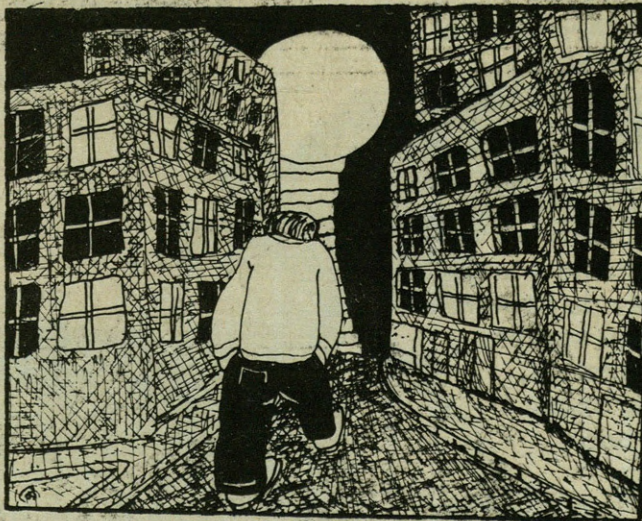
Esatea errex da.

Baina busak gaueko hama-
biak eta hamarretan bilatzea
okurritzen zaienetakoa baza-
re... ez, ez da izaten hain
erraza. Ez.

Kalea hutsik geratu da, iza-
rrik gabeko gau lanbrotsuetan
bezala. (Gaur beraz, gau lan-
brotsua izan daiteke) edo
ez...

Kalearen erdian beltz eta
kurbadun asfaltua; kale mo-
dernoaren egitura bere baitan
duelarik...

Goizeko hostoek, estaliko
dute ibiltokia eta esperantza-
rik gabe sentituko dute eror-
tzen direla; eta eroriko dira.
Lehenengo izarrak nola itzal-
tzen diren ikusten gelditzen
banaiz, azken hosto orlegiak
dirdirrean hasiko dira, hosto
lehorren agurrean, estaliko
naute ni ere; geldirik gelditu
nintzelako berriz; baina orain,
jarraitzeko beta dut, altza
ninteke banku latz eta bakarti

honetatik... eta agian olatuek
agurtuko lukete nire joana.
Itsasoa izango litzateke hos-
toketaren lekuko. Agian
agian eta beti agian.

Ez, ez zait hain errex esate-
tea.

Dena daramate eskineta-
runtz, daramagu. Ez dezaket
hilargia soilki esan. Era as-
kotara ulertuko dūzuelako.
Eta gainera ez du pena mere-
zi: ulertuko nauenari esango
diot.

Badakit ez zaitudala aurki-
tuko ibiltoki berdinean.

Aurkitzen zaitudanean, (zai-
la zait esatea) maite zaituda-
la esango dizut, eta ez da
izango lehenengo aldiz, ez
eta ere azkenekotz, baina ba-
karra izango dela dakit; zu-
haitzetatik ezia eroriko da
(ez zait ezia atsegin jateko,
bainan une gozoak ezitsuak
bezala agertzen zaizkit), amul-
tsuki etzango gara, ez nik
esango dizudalako, ez eta ere
zure begiek horretarako irrika
adieraziko dūtelako, ez, ho-
rrela izango delako. Soilki.
Hilargia.

Eta esaten nengoela, iza-
rrak itzali zaizkit, ez zaitut
ibilbide berdinean aurkitu eta
zuhaitzetatik erori diren hos-
toak estali naute. Autobusak
badabiltza berriz. Bat hartu
dut. Hamabost pezeta eman
dizkiot. Bi bueltatu dizkit. Er-
di lotan etxera iritxi naiz, eta
kapaz naizen isiltasan guztiz
atea irekitzen nengoelarik, es-
nearen marmita bota dut.
marmita malefikoa, madarika-
tua eta... eta karraxiak eta
jendea nordaka, mierda esan
dut castellanoz eta ez zait ez-
tiarentzat eta hilargi dultzea-
rentzat ametsik apenas geldi-
tu. Bai, bai, arrazoia duzue.
Ea nork ez duen arrazoia or-
du hauetan.

MIKEL ANZA

baigorritik bertsotan

Denok dakigu gure euskararen egoera larriaren berri. Hil ala biziko burruka batetan murgildurik aurkitzen gara eta guk zer egin bihar hala izango da euskara. Aste honetan Baigorriko bi bertsolari ditugu eta biak arazo berberaren bi aurpegiz ari zaizkigu.

Batek «mendek egin etxea ez dadin erori» dio eta ez zaio arrazoirik falta eta besteak bertsolaritzaz jarduten digu.

Bertsolari hauk M. E. Berro eta Laka ditugu.

Bertsolaririk aditu gabe luzaz egon baita Aldude, errezibitu nahi zituzten guk egin gineen galde; erantzunean aldudar gaztek erakutsi zuten fede, «lanean parte hartzeko ere nahi baduzue prest gaude».

Ekain guzian bai euskarari oihu egiteagatik, Ezponda eta Xanpun gintuen etorriak Lapurditik; Xalbador, Alkat, Arrosagarai Mendiburu Nafarroitik, Mendizabal ta Olalde aldiz Itsasondo ta Zestutik.

Zuek, Olalde ta Mendizabal Alduden izan zirezte, Hego aldean entzule frango hemen nehoiz ez da hainbeste; zenbatetaino ongi kantatu duzin jendek badakite, pilota leku hura osoan errexki litaikete bete.

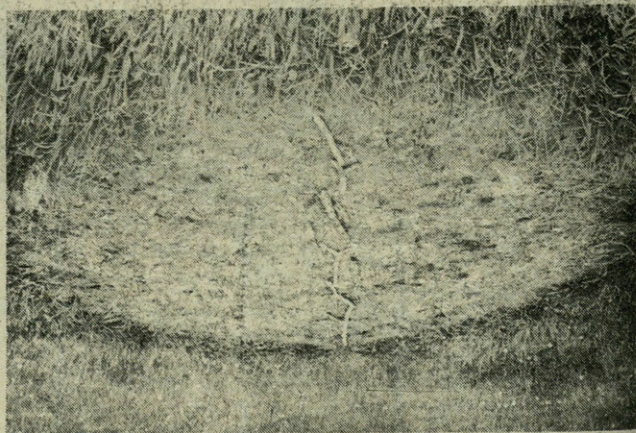
Lehen aldikotz, kantaturikan zuek biok Nafarroan, orroitzapen bat goxoa sartu da Aldudarren gogoan, zortzi koblari heien artean gaztenak zineztelakoan, ahots finaren entzuteak e-man gaitu bozkariotan.

Bertsolariak zirezte eta dohain ederraren jabe, lenago ere ez zinaizketen horren lantzeko herabe; bertsolaritza nola maitatu zuen idurikoak gabe, Ipar alderat noiz etorriko zinezten berriz zai gaude.

Gipuzkoatik Aldude urrun delakotz zuen arrangura, zen joaitea, berandu gabe muga tzar hura pasatzera, deliberatzen duzuenean jitea gure herri aldera, ez gibelerat itzuli sartu gabe «Lakaren» etxera.

Ahal bezala ene moldean nahi zintuztetan goretsi, lanari esker hobetzen da ta txalo dezute merezi, berriz ikusi ez ziuztetano bihotzetik diot: «goraintzi» bertze aldi bat artio eta bertsolaritza ez utzi.

M. E. BERRO

Aitamek sortu naute
betikotz euskaldun,
zerura buruz nago
heietaz eskerdun,
etorkizun bakarra
biziaren lagun,
gizontasun leiala
ezin uka egun.

Lekuko maitasunak
mintzaira egin du,
herritarrak bihotza
ez dezake saldu,
nola erresinola
kanturik ez badu,
ni ere hola naike
euskara ez banu.

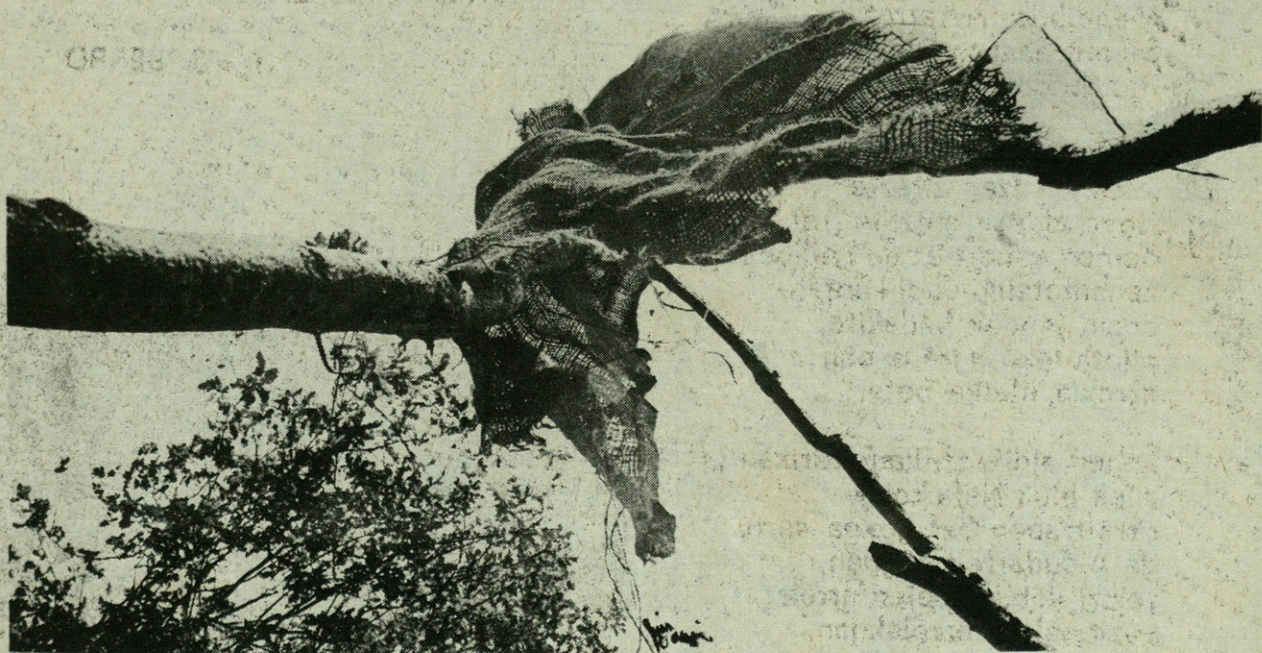
Izaiteaz herriak
eman daut hazkurri,
arbasoen ohidurak
zainetan ezarri,
hain azkar xurgaturik
haurrak ber amari,
odola bero daukat
ene euskarari.

Itzain arrotzak nahiz
nortasuna kendu,
nik neuria deraukat
izaitez sakratu,
ene euskaldungoa
ezin dut aldatu,
gizona ez da behar
pildarentzat hartu.

Gazte maitea dautzut
errangoa zuri,
ama baten galdea
bere umeari,
euskara jos dezazun
zure bihotzari,
haren hiltze auhena
ez dezazun adi.

Goiko oihu samina
euskal herriari,
mendek egin «etxea»
ez dadin erori,
nortasunaren jabe
izan zaiten beti,
herria xuti zaiten
xuti euskarari.

LAKA

estatutoari baietza zenbatek emango dio?

Franko hil zenetik, Euskadi = Provincias Vascongadasetan egingo den hirugarren erreferenduma izango da Estatutoarena.

76ko abenduan egin zen lehenengo: Erreformarena. Erreformaren alde Frankistak baino ez ziren egon; gaurko UCDtik eskuinerantz daudenak, alegia. Beste guztiak (PNV, PSOE, PC, eta abar) kontra egon ziren. Hala ere, ehuneko 50 baino gehiago agertu zen Euskadi = Provincias Vascongadasetan Erreformaren alde; nahiz eta indarrak nahikoa paretu egon ziren.

76ko abenduan nagusi atera zen erreferendumaren izenean, eta Erreformari jarraituz, egin zen Espainiako Konstituzioa. Konstituzio hori egiten Euskadi = Provincias Vascongadasetako ehuneko 70 baino gehiagoren errepresentanteek hartu zuten parte Madrileko Parlamentuan. Gero Konstituzioaren Erreferenduma egin zen.

Bigarren erreferendum honetan, AP eta UCDz gainera, PSOE eta PC ere alde posizionatu ziren. Beste guztiak edo kontra egon ziren edo ez zuten parterik hartu. Hala ere, oraingoan, Konstituzioaren aldeko botoa ehuneko 35ek eman zuen.

Euskadi = Provincias Vascongadasetako ehuneko 35ek onhartutako Konstituzioaren aginduei jarrai egin zen Estatutoa; Estatutoa egitean ere Euskadi = Provincias Vascongadasetako alderdik gehienek hartu zuten parte. Espainiako Konstituzioa egiten parte hartu zuen ehuneko 70 baino gehiagoren errepresentanteek, alegia; hauda: UCD, AP, PNV, ESEI, PSOE, PC, eta EE. Konstituzioaren alde AP, UCD, PSOE eta PC baino ez baziren egon ere, Konstituzioaren pean egin zen Epatutoaren alde egile guztiak (eta beste batzuk) daude.

Estatutoaren erreferenduma urrian izango da. Eta astegunez, gainera; nahiz eta oraingo erreferenduma dei egiten digutenak (AP eta UCD salbo), aurrekoetan erreferentzia astegunez eta lau lan ordu ordain-

duz egitearen kontra egon ziren. Beraz, oraingoan ere ez dugu jaiegunez erreferendumik eta boto emaleei lau orduko soldata ordainduko zaie, Ekonomia lehen baino gaizkiago egon arren.

76an Erreformaren partidario izan zirenei eta 78an Konstituzioaren aldeko agertu zirenei emango diete arrazoia Estatutoari baietza emango diotenek, nahiz eta gustatu ez.

Hiru Erreferendumetan baietzaren alde agertzen diren alderdi bakarrak AP eta UCD dira. Bitan PSOE eta PC agertzen dira. Eta baten bakarrak, urrian egingo den horretan, PNV, EE eta ESEI. Beraz, interes kapitalisten alde gogorren burukatu den burjesia estatalista izan da argien jokatu duena. Erreforma planteamendua bi hoiexek aurrera atera ez balute, ez litzatekeelako gaur Es-

tatutorik egongo. Gero, PSOE eta PC izan dira argienak, bigarren erreferendumean hartu bait zuten tren. Azkenengo orduko bakarrak PNV, ESEI eta EE dira. Asko kosta arren, AP eta UCD-k lortu dute PNV, ESEI eta EE heuren erreformara ekartzea. AP eta UCD-k heurenenganatu ez dituzten alderdi bakarrak HB, EMK-OIC eta LKI dira.

Orain ezagutzeko faltatzen zaigun gauza bakarra da herriak nola erantzungo duen: Frankismoaren Erreforma onhartuz, zibilizatu eta demokrazi zale portatuko den, baietza Estatutoari emana ala faszismo eta terrorismo zale, inboluzionista eta txobinista portatuko den Frankismoaren Erreformari eta bere seme den Estatutoari uko eginaz. Pena da; baina urrirarte itxadon beharko!

JULEN KALZADA

hiztegia

Amoreman: Capitular
Arrenkura: Angustia
Badea?: Ba al da?
Bart: Anoche
Beta: Tiempo
Biko: Pareja
Danbada: Detonación
Dautzut: Dizut
Dotore: Elegante
Duzin: Duzuen
Ekaitz: Tempestad
Eltze: Puchero
Erdi(tu): Parir(-ido)
Erpin: Vértice
Errain: Viscera
Ezti: Miel
Farde: Fardo
Geldo: Abobado
Gesal: Salitre
Gineen: Genien
Gintuen: Genituen
Gor: Sordo
Gorajo: Apelar(-ado)
Goretsi: Exaltar(-ado)
Har: Gusano
Heien: Haien

Heze: Húmedo
Higidura: Movimiento
Hildo: Surco
Hits: Sin brillo
Hitz lauz: En prosa
Igitai: Hoz
Iragazi: Colar(-ado)
Kutsu: Gustillo
Laket: Grato
Lanjeros: Peligroso
Leun: Suave
Litaik: Liteke
Luma(tu): Desplumar(-ado)
Luzaro: Largamente
Magal: Regazo
Menturaz: Acaso
Mutu: Mudo
Nabar: Diverso
Nindagola: Nengoela
Ospe: Fama
Sineskal: Misterio
Txigor(tu): Tortar(-ado)
Urriki: Escasamente
Xarma: Encanto
Zintuztetan: Zintuztedan
Zirezte: Zarete.

EHUN
KILO

J
izan zirelako
gera,
izan guralako
izango dira.

Xabier Irujo

Juan Ronda

